

MASARYKOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Pedagogická fakulta

KATEDRA PRIMÁRNÍ PEDAGOGIKY

Učitelství pro mateřské školy

Loutka při práci učitele v mateřské škole

Bakalářská práce

Brno 2011

Vedoucí práce: PaedDr. Marie Pavlovská, Ph.D.

Autor práce: Dagmar Rybářová, DiS.

Bibliografický záznam

RYBÁŘOVÁ, Dagmar. *Loutka při práci učitele v mateřské škole*: Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra primární pedagogiky, 2011. 66 s., 8 s. příl., Vedoucí bakalářské práce PaedDr. Marie Pavlovská, Ph.D.

Anotace

Bakalářská práce je zaměřená na loutku jako pedagogickou pomůcku v prostředí mateřské školy. Snaží se zjistit, v jaké míře je loutka v předškolní výchově využívána a jakým způsobem a zda vůbec pedagogové s loutkou pracují.

Cílem bakalářské práce je zmapování této oblasti a vyvrácení či potvrzení domněnky, že je v dnešní době loutka v mateřských školách opomíjena a že se jim učitelky nevěnují dostatečně.

Teoretická část obecně charakterizuje loutku a její druhy, definuje pojmy dramatická výchova, její hlavní principy, možnosti práce s loutkou a osobnost pedagoga. Empirická část za pomoci dotazníku zjišťuje stav míry využití loutky v našich mateřských školách a zájem o loutku jak pedagogy, tak dětmi. Poslední část se zabývá činností divadla Tramtarie, které ve svých pohádkových inscenacích loutky používá. Tato část popisuje pohádku O pračlovíčkovi a reakce dětí na loutky v ní.

Annotation

Bachelor thesis is focused on the puppet as a teaching aid in an environment of nursery school. Trying to find out to what extent is the puppet in pre-school education is used, and how and whether educators with puppet work.

Main focus of this thesis is to determine if the puppet is used in pre-school education and how it is used by teachers, if even.

The theoretical part generally characterizes the puppet and its types, and also defines the concepts of the drama, its main principles, the options for working with puppet and personality educator. Empirical part examines a degree of puppet usage in local nursery schools by questionnaire and interest in puppet by teachers and children themselves. The last part deals with the activities of the Tramtarie theatre, where fabulous puppet productions take place. This section describes the story About little early man and the reaction of children to the puppets in it.

Klíčová slova

Divadelní loutka, Dělení loutek, Práce s loutkou, Dramatická výchova, Osobnost pedagoga.

Keywords

Puppet Theatre, Division of puppets, Work with the puppet, Dramatic education, The personality of the educator.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, s využitím pouze citovaných literárních pramenů, dalších informací a zdrojů v souladu s Disciplinárním řádem pro studenty Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity a se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

V Brně dne 10. prosince 2011

.....
Dagmar Rybářová

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce PaedDr. Marii Pavlovské, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady a připomínky v průběhu zpracování bakalářské práce.

Děkuji ředitelkám a učitelkám mateřských škol za vyplnění dotazníků a také uměleckému šéfovi a režisérovi divadla Tramtarie Vladislavu Kracíkovi za jeho dobré rady.

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. LOUTKA.....	10
1.1 Dělení loutek podle míry plastičnosti, způsobu a směru vedení.....	10
2. MOŽNOSTI PRÁCE S LOUTKOU.....	16
2.1 Samotná práce s loutkou.....	17
3. HRA.....	20
4. DRAMATICKÁ VÝCHOVA.....	22
4.1 Principy dramatické výchovy.....	23
4.2 Témata pro práci učitele v mateřské škole.....	25
5. OSOBNOST PEDAGOGA.....	28
EMPIRICKÁ ČÁST	32
6. CÍL VÝZKUMU.....	32
7. VÝZKUMNÝ VZOREK.....	32
8. METODOLOGIE VÝZKUMU.....	33
9. ZPRACOVÁNÍ DOTAZNÍKU.....	34
9.1 První skupina otázek – základní informace o osobě respondenta.....	34
9.2 Druhá skupina otázek – zaměření na loutky.....	40
9.3 Třetí skupina otázek – poznatky z praxe respondentů.....	49
10. VYHODNOCENÍ VÝZKUMU.....	55
ZKUŠENOSTI Z MÉ PRAXE	57
11. POHÁDKA O PRAČLOVÍČKOVÍ.....	57
ZÁVĚR	60
RESUMÉ	62
SUMMARY	63
POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE	64
SEZNAM PŘÍLOH	66
PŘÍLOHY	67

ÚVOD

První roky života dítěte mají pro jeho rozvoj dalekosáhlý význam. Vše, co dítě v tomto věku prožije a přijme, má trvalý vliv na jeho chování. Nejdůležitější je rodina, její vztahy a vazby. Kromě ní jsou tu však také předškolní zařízení, která by měla rodinnou výchovu doplňovat a zajistit tak dítěti dostatek mnohostranných podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání zasahuje celou osobnost dítěte, která svou vlastní prožitkovou zkušeností přijímá důležité informace pro svůj rozvoj. Mělo by tu jít především o plánovaný a cílevědomý proces, jež odpovídá potřebám dítěte. Mateřská škola motivuje děti k plnění činností, vychovává je a celkově pomáhá formovat osobnost.

Hlavním tématem práce je loutka jako pedagogická pomůcka v prostředí mateřské školy. Mojí hlavní motivací k napsání této práce je skutečnost, že některé alternativní pedagogické metody jsou už dlouho známy, ale nejsou již tak často využívány. Jedním z příkladů je právě práce s loutkou. Na ní se dá mnohé ukázat a předvést, děti může aktivizovat i motivovat. Rozhodla jsem se tedy zmapovat, v jaké míře je loutka v předškolní výchově v České republice využívána.

Bakalářská práce je rozdělena do tří základních částí. První je teoretická. V ní budu obecně charakterizovat loutku a její druhy, také zde definuji pojmy dramatická výchova, její hlavní principy, možnosti práce s loutkou a osobnost pedagoga. Dále se zde budu věnovat různým možnostem využití loutky při práci s dětmi. Druhá část je částí empirickou tedy výzkumnou. Jejím těžištěm je dotazník, který jsem rozeslala do téměř pětiset mateřských škol. Cílem dotazníku bylo zjistit, jak je loutka v dnešních českých a moravských mateřských školách využívána, je-li vůbec využívána, a jaké s ní mají pedagogové zkušenosti. Část třetí vychází z mých osobních zkušeností, které jsem nasbírala při představeních v mateřských školách coby herečka olomouckého divadla Tramtarie. Výraznou dramaturgickou linií tohoto divadla je tvorba pro děti, ve které se velmi často objevují právě loutky. Díky této práci jsem s dětmi téměř v každodenním kontaktu, mohu s nimi komunikovat, sledovat jejich reakce. Tato část je výsledkem mého pozorování. Sledovala jsem, co v dětech loutka vzbuzuje, jakým způsobem ji

přijímají a jak s ní komunikují. Prostředkem k těmto úvahám mi bude pohádková inscenace O pračlovíčkovi, ve které sama účinkuji.

Cílem této práce je zjistit, zda a do jaké míry se v českých mateřských školách loutky využívají, jakými typy loutek školy disponují a jakým způsobem s nimi pracují. Každý učitel by měl podle mého názoru znát metody výuky za pomoci loutky a kreativně je používat. Díky mé práci v divadle, které pravidelně jezdí do mateřských škol, ale také při mých praxích v rámci studia jsem nabyla dojmu, že se učitelky v mateřských školách loutkám nevěnují dostatečně. Tento předpoklad bych chtěla touto prací potvrdit či vyvrátit.

TEORETICKÁ ČÁST

Loutky mne provázejí již od dětství a fascinují mě dodnes. Mohou nás překvapit jejich možností i schopností vytvářet nové světy plné fantazie a imaginace. Loutka může být neskutečná, vzdálená a přesto lidem tak blízká. Svět loutek je pro mne plný neomezených možností, které však můžeme právě díky loutkám reálně prožít.

V této části teoreticky vymezím pojmy své práce, se kterými budu dále pracovat. Nejprve se budu soustředit na loutku, její druhy i možnosti využití. Zde jsem čerpala z knih více autorů. Nejvíce mne oslovily knihy například Evy Machkové a Silvy Mackové, které jsou osobnostmi české dramatické výchovy, dále českého teatrologa, kritika a pedagoga Petra Pavlovského. Také jsem se opírala o knihy Ludřka Richtera, ústředního metodika pro loutkové divadlo u nás, dramaturga, režiséra, ale také scénografa a herce. Dalším autorem, který mne oslovil, byl Josef Valenta, zabývající se pedagogikou a psychologií dramatické hry, divadlem ve výchově a vyučování. Loutkou se zabývá také polský profesor, divadelní kritik, ale i autor, dramaturg a režisér Henryk Jurkowski, který vytvořil přehlednou tabulku využívání konkrétních druhů loutek.

V kapitolách teoretické části popíši samotnou hru, která je pro rozvoj dítěte nenahraditelná a díky níž se dítě učí a sbírá důležité poznatky pro svůj budoucí život. Vymezím zde pojem dramatická výchova, její principy a také uvedu témata pro práci učitele v mateřské škole. Do teoretické části zahrnu i možnosti práce s loutkou, a v neposlední řadě se budu zabývat osobností pedagoga, který je nejdůležitějším zprostředkovatelem učení, hry a tedy i práce s loutkou.

1. Loutka

České slovo *loutka* je odvozeno od praslovanského výrazu pro lýko. Je dominantním a rozhodujícím vyjadřovacím prostředkem loutkového divadla. Ze scénografického hlediska je loutka zvláštním případem rekvizity, přičemž její neživý materiál, velikost i tvar jsou zcela libovolné.

*Aby byl objekt na divadelním jevišti považován za loutku, musí nést význam bytosti a projevovat živost (např. mluvit, pohybovat se). Nejčastěji loutka představuje člověka (často historickou, literární nebo divadelní postavu - Doktor Faust, Kašpárek, Don Juan, pohádkovou bytost nebo nějaké člověku blízké zvíře, ale může jí být i personifikovaný předmět).*¹

Loutek existuje velké množství druhů a každý z nich nám pomáhá vnést do hry něco svého, něco nového. Vezmeme-li v potaz loutky plně figurativní, můžeme je dělit podle míry plastičnosti (plošné loutky, poloplastické - reliéfní, loutky plně plastické a loutky kombinované), podle způsobu vedení (loutky vedené bezprostředně částí loutkářova těla a loutky vedené zprostředkovaně), ale také podle směru vedení loutky (loutky úroňové – partnerské, svrchní loutky či spodové loutky).²

1.1 Dělení loutek podle míry plastičnosti, způsobu a směru vedení

Dělení loutek podle míry plastičnosti

Plošné loutky

Lidská postava či jiná figura se dá vyrpbit z obyčejného papíru. S dětmi ji můžeme vystříhnout a upravit barvami či polepenými barevnými papíry nebo látkami. Jsou pro nás vlastně kompromisem mezi ilustrací a loutkou plně plastickou. Může hrát už svým objevením či zmizením. Pracujeme s ní pouze tak, že ji můžeme různě naklánět a posouvat, čímž je pohyb této loutky značně omezen.

---

¹ PAVLOVSKÝ, P. *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. 1. vydání, Praha: Libri, Národní divadlo, 2004, s. 164-165.

² RICHTER, L. *Od předmětu k loutce, od loutky k předmětu*. Praha: IPOS ARTAMA a Dobré divadlo dětem, 1997, s. 23-28.

Richter ve své knize *Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu* píše, že i ten pocit „placatosti“ zobrazovaných postav může hrát svou roli.³ V nás to může vyvolávat například vzpomínky na dětství.

Poloplastické – reliéfní loutky

Tyto loutky mohou být buď pohyblivými reliéfy, nebo, jak je spíše známe, loutky dlaňové. Můžeme si je s dětmi vyrobit jednoduše z palčákových rukavic či kuchyňské chňapky. Ta nám vytvoří další typ dlaňové loutky - čelní. Jako oko nám poslouží obyčejný knoflík. Vzhledem k částečné omezenosti těchto loutek však dojdeme k závěru, že jsou při práci s nimi vhodné nejvíce krátké rozhovory či krátké skeče. Je to spíše loutka groteskní.

Loutky plně plastické

Ty jsou v pohybu relativně neomezené. V působení nemají žádná specifika navíc – jsou bezpříznakové.

Loutky kombinované

Spojují plně či částečně plastické prvky s prvky poloplastickými nebo plošnými. To se pak projevuje i v jejich funkci a působení.

Dělení loutek podle způsobu vedení

Loutky vedené bezprostředně částí loutkářova těla

Loutkoherce zde může být i jeho součástí – například maňasci jedno i dvouruční, dlaňové a prstové loutky, některé přilbové loutky, loutky totemové, folklorní a panenkové, ale také masky. Například dlaňová loutka je nejčastěji používaná při krátkých výstupech, hraných vtipech apod. Tvarový základ udává ruka loutkoherce. Je příbuzná loutce plošné, často však bez rukou, kde hraje jen hlava. Proto by měla být tato loutka výtvarně výrazně pojednána.

---

³ RICHTER, L. *Od předmětu k loutce, od loutky k předmětu*. Praha: IPOS ARTAMA a Dobré divadlo dětem, 1997, s. 24.

Loutky vedené zprostředkovaně

Ty můžeme vést pomocí čempuritů, tedy drátů – jsou to například javajky, hůlkové loutky včetně plošných, nebo pomocí drátů a nití – marionety. Loutky se dají vést i pomocí speciálních zařízení (některé typy přilbových loutek nebo loutky mechanické). Předností javajky je pohybová přesnost, živost a souhra s partnerem. Může mít výrazné pohyby a pózy. Hodí se k interpretaci klasické pohádky.

Dělení loutek podle směru vedení

Loutky úroňové – partnerské

Jsou takové, kterými loutkoherec hraje v úrovni svých rukou a většinou ve vzájemném partnerském vztahu k nim. V mateřské škole to může být obyčejná panenka, se kterou si děti hrají. U takové loutky můžeme manipulovat celým tělem a máme možnost docela přesné gestiky. Zde je učitel spíše vypravěčem a loutka postavou. Můžeme tedy mluvit o vztahu epickém.

Do této skupiny loutek patří také různé figuríny, které vycházejí z folklóru (příkladem může být kůň z pytle vycpaného senem místo hlavy a z deky, přehozené přes dva lidi, nebo masopustní hadrová bába). Panáci v životní velikosti mohou sloužit ke zdvojování postav, tedy vytváření dvojníků nebo pro vyjádření pocitu manipulace.

Totemové loutky jsou většinou nepohyblivé s jedním či dvěma jednoduchými pohyby. V mateřské škole nám k tomu může posloužit upravené polínko s naznačenými očima, které se takové totemové loutce nejvíce podobá.

Svrchní loutky

Typickým představitelem těchto loutek je marioneta, která je zavěšená na provázcích. My si ji můžeme vyrobit z obyčejného namalovaného míčku, který můžeme zavěsit na provázek či na drátek. Vidíme pak, jaké jsou mezi těmito „loutkami“ rozdíly. Míček na provázku má houpavý pohyb, je vláčný a táhlý, kdežto ten na drátku má jistou razanci v pohybu. Předností marionety je, že vyjadřuje realitu. Málokdy je stylizovaná. Pohyby jednotlivými částmi těla jsou velmi rozličné. Marioneta snadno rozehrává jevištní prostor i vertikálně. Vzhledem

k možnosti širokého gesta je předurčena k interpretování akcí založených na textu. Postrádá však rychlý a přesný pohyb a přirozenost ve hře s rekvizitou.

Spodové loutky

Sem řadíme javajku a hůlkové loutky. Stačí, když si míček na drátku otočíme tak, aby byl podpírán. K míčku můžeme přidat například mašli a připevnit špejle jako ruce a máme rázem jednoduchou hůlkovou loutku. Můžeme sem řadit i folklorní loutky na tyčích, kam patří tyčové smrtky či mořeny. Ty mají jistou důstojnost.

Mezi loutky, které jednají především náklonem těla a pohybem, patří kromě loutek plošných i loutky kornoutové. Ty se v mateřských školách také objevují. Nemají však ruce a jejich jednoduchost směřuje k dětské hračce.

Dalším typem spodové loutky je maňásek. Oproti marionetě vidíme v maňáskovi život, který předvádí rychlými a výraznými pohyby a může použít i rekvizitu. Vytvoříme si ho jednoduše tak, že stáhneme míček z tyčky a do jeho otvoru strčíme ukazovák. Může nám k tomu posloužit i obyčejný kapesník. V mateřských školách uvítáme jeho životnost, snadnou hru s rekvizitou a možnost rozehrát jevištní akce. Je zde souhra s vodičem. Je to loutka komická, groteskní až karikaturní. Nejlépe se pohybuje v přesném rytmu, v lyrických scénách působí mile komicky. Maňáskovi však nesvědčí dlouhé texty a bezpartnerovost.

Dalším známým druhem loutky je maňajka, která je kombinací maňáska (nasazení hlavy na prst) a hůlkových loutek (vedené rukou). Ke spodovým loutkám řadíme také již zmíněné dlaňové loutky. Existují i loutky stínové a mnoho dalších, které si můžeme s dětmi vytvořit. Jako loutku však můžeme chápat i jakýkoliv obyčejný předmět. Ten pak označujeme za loutku improvizovanou. „*Obyčejná věc tedy může získat status loutky tím, že se umělec prostě rozhodne užít ji jako jevištní postavu*“.⁴

---

⁴ JURKOWSKI, H. *Magie loutky. Skici z teorie loutkového divadla*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1997, s. 215.

Druhů loutek je opravdu mnoho. Vždy však musíme mít jako učitelky mateřské školy na paměti, že nejde pouze o technické zvládnutí loutky, ale i o pochopení toho, co je kterému druhu loutky vlastní a co v sobě má a co může sdělit. Jde tedy o hledání smysluplného uplatnění loutky. Výběrem nebo vytvořením konkrétní loutky můžeme zpřesnit a zvýraznit vybrané téma.

Dále viz Tabulka č. 2

Tabulka č. 2 - Schéma výrazových možností jednotlivých druhů loutkového divadla, kterými se zabýval polský teatrolog Henryk Jurkowski ve své knize Magie loutky:

kategorie	Podstatné rysy, rozhodující o vhodnosti	maňásky	hůlkové	marionety	stínové
pohádka	primitivnost, fantastika, nadčasovost	-	x	x	xx
legenda	primitivnost, fantastika, nadčasovost	-	xx	xx	-
bajka*	primitivnost, fantastika	-	xx	xx	-
mýtus	symbolika, nadčasovost	-	x	xx	x
mystérium	symbolika, nadčasovost	-	x	xx	x
tragično	protiklady, schematizace, symbolika, prostota	-	x	x	x
tragično jednotlivé loutky	omezení, osudová nevyhnutelnost	x	x	x	x
vznešenost	prostota, protikladné snahy, neosobnost	-	-	-	xx
komično	protiklad: mechaničnost – vitalita	x	x	x	x
burleska	drsňý protiklad: mechaničnost – vitalita	xx	xx	xx	xx
groteska	fantastický protiklad: mechaničnost – vitalita	x	xx	xx	xx
parodie travestie	výsměšňý protiklad: mechaničnost – vitalita	x	x	x	x
satira	výsměšňý protiklad: mechaničnost – vitalita	---	---	---	xx
humor	univerzální protiklad: mechaničnost – vitalita	xx	xx	xx	xx

x = vhodné

xx = velmi vhodné

* = vyznačeno, že jsme na hranici estetiky a moralistiky

--- = nevhodné téměř úplně, nebo vhodné jen za zvláštních okolností a do jisté míry

- = nevhodné

2. Možnosti práce s loutkou

„Metoda výchovy a vyučování je určitý způsob činnosti, kterým se žáci zmocňují v průběhu edukační akce určitého učiva tak, že u nich (ideálně) nastává učení a z něj vyplývající osvojení učiva; spojitě s tím tvoří jev zvaný „metoda“ též činnost učitele, kterým je žákova činnost, respektive žákovo učení navozováno a řízeno; tyto činnosti žáka i učitele tvoří (ideálně) společný celek, jímž je naplňován výchovný a vzdělávací cíl“⁵

Práce s loutkou je tedy jedna z metod dramatické výchovy. Pomocí ní by děti měly pochopit a naučit se možnosti využití loutky. V dramatické výchově můžeme s dětmi nejen objevovat okolní svět, ale i rozvíjet jednotlivé smysly i obrazotvornost.

Abychom mohli pochopit a lépe pojmout práci s loutkou, je vhodné začít nejprve pracovat s jakýmkoli předmětem, který nám jako loutka poslouží. Byl by to jakýsi první krok k práci s loutkou. Možnosti práce s takovýmto předmětem jsem již popsala v předchozích kapitolách a jedná se o tzv. loutku zástupnou. S takovou loutkou můžeme hrát nejdříve pohybové hry. Děti by si měly uvědomit, jaký je předmět sám o sobě, jaký má vzhled a vlastnosti, jaké v nich vyvolávají asociace jeho barva, tvar, velikost, povrch i materiál. Potom se můžeme s dětmi pokusit o hru s takzvaným zástupným předmětem.

Než začneme pracovat se samotnou konkrétní loutkou, je velmi přínosné, abychom si s dětmi loutky sami vytvořili. Dostáváme se zde i do světa výtvarného umění, které je pro hru také neméně důležité. Navíc si dítě vytvoří k loutce vztah. Měli bychom si tedy promyslet, o jaký typ loutky a následně druh hry nám jde. Také musíme vzít v potaz náročnost tvorby loutky. Jak si některé jednoduché loutky vytvořit jsem již popsala v kapitole 1.1 na s. 11, která popisuje výrobu například loutky dlaňové.

Při výběru textu či druhu hry bychom měli mít na mysli základní otázky, jakými jsou: „proč“, „co“ a „jak“. Nejprve bychom si měli ujasnit, proč chceme s dětmi hrát a také pro koho chceme hrát. Pokud se rozhodneme hrát pro děti, je

---

⁵ VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. 1. vydání, Praha: Grada, 2008, s. 47.

důležité si uvědomit, jaký věkový stupeň má naše cílová skupina (neboť je velký rozdíl v tématech i prostředcích, pokud hrajeme pro děti tříleté či první stupeň základní školy).

Otázkou „co“ mám na mysli cíl a úkol hry. Tedy má-li jít čistě o estetickou výchovu, či jestli chci využít loutek k výchovným účelům.

Při otázce „jak“ se zaměříme na to, kdo bude hrát a jaké možnosti a technické podmínky máme k dispozici.

2.1 Samotná práce s loutkou

Zaměříme se nyní na různé dramatické formy práce s využitím loutek. Za prvé může jít o *improvizaci*, kdy není text daný a improvizuje se. I v tomto případě se doporučuje vše předem promyslet, připravit si témata a cíle. Dále se může jednat o *přípravený sólový výstup* buď podle vlastního, nebo daného námětu. Loutka nám může pomoci také k *ilustraci textu*, například prózy, poezie či písně. Výstupem bez textu je *pantomima*, kterou se doporučuje dělat na hudbu či zvuky. Samotné převedení pohádky, verše nebo vtipu do dramatické formy je *dramatizace*. Dále můžeme s dětmi vytvářet různé *loutkové hříčky* napsané konkrétním autorem.

Možnosti her ve volném prostoru

Zde můžeme hrát s jednou loutkou, třeba maňáskem, se kterým procházíme mezi dětmi, a tak s nimi navazuje loutka kontakt. Děti se loutky mohou dotýkat a loutka se dotýká dětí, komunikuje s nimi. S dětmi si můžeme zazpívat píseň a pohybovat se v jejím rytmu. Děti i loutka mohou ťukat na bubínek nebo na triangel, maňásek může zatančit jednoduchý taneček.

Hru se dvěma loutkami vytvoříme také dvěma maňásky či plošnými loutkami, kterými zdramatizujeme jednoduchou pohádku. Zdramatizovat můžeme také píseň.

Se třemi a více loutkami už hrajeme náročnější scénky a pohádky. Tady už můžeme využít i více druhů loutek: maňásky, plošné loutky, vařečkové, válcové či oživené předměty.

Hra za stolem

Při této hře hrajeme různé scénky a zdramatizované pohádky, kde kromě hry loutek vystupuje i vypravěč, který tak může udržovat stálý kontakt s dětmi. Volíme hry, kde vystupuje větší množství loutek. Kromě maňásků můžeme využít i loutky válcové, kornoutové a krabičkové. Dekorace můžeme s dětmi vyrobit z papíru, případně polepíme látkou. Je lepší užívat méně dekorací, které by však měly být funkční.

Hra za paravánem

Vybíráme takové pohádky, kde je hodně pohybu. S loutkami bychom se měli vyhnout statickým scénkám. Využíváme dekorací a rekvizit a hrajeme s maňásky i plošnými loutkami.

Tvořivá hra dětí s loutkovým divadlem

Jde o samostatnou hru dětí s loutkou nebo předmětem. Měli bychom dbát na dodržování věkových zvláštností. Děti do tří let si hrají pro sebe, hra není kolektivní a nevyžaduje diváky. Čtyř až pětileté děti hrají nahodilý děj, hra je kolektivní a diváky potřebují. Předem promyšlenou hru hrají děti šestileté, vybírají si loutky i dekorace, vyžadují diváky a hrají dvě i tři děti.

Tvořivou hru můžeme u dětí vyžadovat tehdy, když děti hru s loutkou znají. Je důležité dětem pravidelně hrát s loutkou a umět jim navodit situace a náměty, které mohou děti inspirovat a motivovat.⁶

Hejhalová ve své knize *Práce s loutkou v jeslích a dětských domovech* uvádí příklady z praxe. Zároveň udává, že tuto přípravu by si měla učitelka vyzkoušet i sama na sobě a měla by se zbavit psychických zábran, které jsou u dospělých větší než u dětí. Uvedené aktivity je možné dělat spíše s předškoláky.

---

⁶ HEJHALOVÁ, V. *Práce s loutkou v jeslích a dětských domovech*. 3. vydání, Brno: 1988, s. 7

Základní cvičení a aktivity podle Hejhalové:

1) Psychofyzické uvolnění

Děti leží na zemi, představují si, že leží u řeky, slunce pálí, do zad chladí tráva. Nebo si mohou představovat, že stojí na loďce, kterou mírně pohupuje voda (zde jde o úplné uvolnění).

2) Aktivizace

Děti vytvoří kruh, jedno dítě vytleská své jméno a ostatní je opakují, až se všechny děti vystřídají. Druhou variantou je opět vytvoření kruhu, místo vytleskávání jména však vyjádří své jméno pohybem – v rytmu, ostatní to poté opakují.

3) Pohyb a pantomima

Diskotéka – děti se pohybují v rytmu hudby, nejprve jednotlivě. Pak ve dvojicích a ve skupině. Nebo znázorňují pohybem buď brodění potokem, chůzi po ledě, po laně nebo výstup do hor. Děti si mohou také představovat různá povolání. Dále bychom sem mohli zařadit hru na sochy, kdy děti vytváří sousoší na dané téma nebo na téma vlastní.

4) Hra s imaginární rekvizitou

Hráči stojí v kruhu, „házejí“ si např. sněhovou kouli, květináč, židličku apod.

5) Hra se zástupnou rekvizitou

Jeden šátek představuje například noviny, hadr na podlahu, princeznu, nebo vařečka představuje panenku. Podle toho pak bude vypadat hra jednotlivce s rekvizitou. Další verzí jsou dva různé šátky (lehký – víla, teplý – ježibaba), které můžeme využít pro dialog mluvní i herecký a nechat rozvinout fantazii.

6) Hra s loutkou

Můžeme dětem nabídnout různé typy improvizovaných loutek, maňásků. Zde dítě hraje s loutkou, mluví za loutku a následuje rozhovor dítěte s loutkou.

Může to být i hra s plošnými, improvizovanými loutkami, maňásky ve dvojicích. Zde bychom měli fantazii dítěte volně rozvinout.⁷

---

⁷ HEJHALOVÁ, V. *Práce s loutkou v jeslích a dětských domovech*. 3. vydání, Brno: 1988.

Na závěr uvádím krátké resumé, kterým by se mohla učitelka při práci s loutkou v mateřské škole inspirovat:

- a) druhy loutek - základní dělení, charakteristika jednotlivých druhů
- b) zásady pro výtvarné zpracování loutky
- c) loutky vytvářené dětmi a začátky hry dětí s nejjednodušší loutkou
- d) zásady scénování - dramatizace
- e) specifika práce s loutkou
- f) hra s loutkou

3. Hra

„Hra je činnost, která se uplatňuje po celý život člověka, byť v různých životních obdobích v různé intenzitě a podobě. U dítěte předškolního věku je hlavní a zcela převažující náplní času v bdělém stavu, u školáka je velmi důležitá pro všechny jedince, ale s věkem ustupuje záměrnému učení. Od puberty se hra stává věcí volby a diferencuje se zájem jak o hravé aktivity vůbec, tak o různé typy her. Hrou rozumíme velmi pestrou škálu činností, od třepání chrastítkem, houpání, stavebnic, lidových her s pravidly až po světová mistrovství a olympiády, ale i mariáše, hrací automaty a rulety.“⁸

Loutky můžeme v dětských rukou často zaměnit s hračkou. Hra je charakteristickým projevem dětí nejen předškolního věku a loutka může být prostředkem používaným ve hře. Pro pochopení významu loutky musíme poznat i proces jejího využití, tedy hru. Ačkoli hra nepatří do civilního a organizovaného života, je pro život dítěte důležitá. Pokud se dětem při hře věnujeme, můžeme jim lépe porozumět a něco se od nich také naučit. Pronikneme nejen do jejich vnitřního světa, ale také zjistíme jejich povahové vlastnosti. Samotná hra připravuje děti předškolního věku na život v kolektivu.

Abychom však dosáhli výchovných cílů, je důležité dát dítěti loutku – hračku ve správný čas a popovídat si s ním, jak ji používat. Podle knihy Jitky

---

⁸ MACHKOVÁ, E. *Jak se učí dramatická výchova - didaktika dramatické výchovy*. 2. vydání, Praha: Divadelní fakulta akademie múzických umění v Praze, 2007, s. 13.

Čížkové se vývojová psychologie člověka dělí do několika období. Prvním je prenatální období, po narození je to novorozenecké období, kdy se dítě přizpůsobuje nárokům života mimo mateřskou dělohu. Poté, přibližně od jednoho roku života, přichází období kojenecké a následuje období batolecí – zhruba do tří let. Tehdy už je dítě schopné opouštět prostředí své rodiny a zapojovat se do širších společenských okruhů. Dalším obdobím je předškolní věk. Nástupem do školy začíná mladší školní věk, poté čeká člověka dospívání (starší školní věk), adolescence, dospělost a stáří.⁹ Hra je součástí celého našeho života, avšak samotná hra má vždy jinou intenzitu a cíl. Proto rozdělím formu hry podle věku dětí.

Mladší předškolní věk (2 - 3 roky života)

Už tehdy, než děti nastoupí do mateřské školy, začínají pozorovat dospělé, které se snaží napodobovat. K tomu jim mohou pomoci právě loutky, které by měly být jednoduché, avšak schopné proměny, aby je dítě tohoto věku dokázalo pochopit a aby ho loutka či hračka zaujala. Mohou to být tedy jednoduché špalíčky ze dřeva, balónky, či figurky. V tomto období se dítě ptá nejčastěji otázkou „proč?“. Prozradí nám tak, jaké věci ho zajímají a jak jsou rozvinuty jeho rozumové schopnosti.

Starší předškolní věk (3 – 6 let)

Toto období je stadiem, kdy se dítě začleňuje do společnosti a nalézá svoji osobnost. Dítě vyspívá jak po stránce tělesné, pohybové, intelektuální, citové, tak i společenské. Zdokonaluje své schopnosti a dovednosti. Dítě už si samo podle svého zájmu hledá podněty, které ho posunují vpřed jak ve směru duševním tak tělesném. „*Hra je pro dítě hlavní a převládající činností, specifickou formou učení a přípravou pro školu a práci v dalším životě.*“¹⁰ Zde už si dítě dovede hrát jak s kamínky a dřevíčky, tak s hračkami složitějšími. Děti už si dokonce dovedou pomocí hraček vytvořit určité prostředí. Učitelé se často shodují v tom, že charakterem her tohoto období je hra námětová, při které si osvojují chování představované osoby.¹¹

---

⁹ ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezměněné vydání, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003.

¹⁰ MIŠURCOVÁ, V. *Hra a hračka v životě dítěte*. 1. vydání, Praha: SPN, 1980, s. 73.

¹¹ MERTIN, V.; GILLNEROVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vydání, Praha: Portál, 2003.

„Předškolní dítě má rádo pohádky a jeho hra je plná neotřelé fantazie. Vytvářejí se tzv. prosociální vlastnosti, jako je souhra a spolupráce, soucit a soustrast, společná zábava, první přátelství atd.“¹²

4. Dramatická výchova

Dramatická výchova je jeden z pěti oborů estetické výchovy (vedle výchovy literární, výtvarné, hudební a pohybové / taneční), v němž se pracuje s prostředky a postupy divadelního umění. Má dvě základní směřování:

- 1) Školní dramatickou výchovu (samostatný předmět; dramaticko-výchovné metody uplatňované ve výuce jiných předmětů, při práci s předškolními dětmi, ve speciální pedagogice nebo v sociálních službách...).
- 2) Divadelní práci s dětmi a mládeží (základní škola umění, divadelní a loutkářské kroužky, centrum volného času, kolektivní a sólový přednes).

"Dramatická výchova je učení zkušeností, tj. jednáním, osobním, nezprostředkovaným poznáváním sociálních vztahů a dějů, přesahujících aktuální reálnou praxi zúčastněného jedince. Je založena na prozkoumávání, poznávání a chápání mezilidských vztahů, situací a vnitřního života lidí současnosti i minulosti, reálných i fantazií vytvořených. Toto prozkoumávání a poznávání se děje ve fiktivní situaci prostřednictvím hry v roli, dramatického jednání v situaci. Je to proces, který může, ale nemusí vyústit v produkt (představení). Cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, prostředky dramatické."¹³

---

¹² MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. Vydání, Praha: Grada, 2005, s. 140.

¹³ MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: IPOS ARTAMA, 1998. STD - Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 1998.

V současnosti se dramatická výchova stává nejen novým prvkem a oborem výchovy, ale také důležitým informačním kanálem, jímž se do širší veřejnosti dostávají impulzy ke změně principů výchovy a vyučování. Vzhledem k nedostatku učitelů dramatické výchovy se objevila možná cesta, jak dramatickou výchovu do škol zařadit. Spíše se dnes jedná o využití metod dramatické výchovy v ostatních předmětech. Je tedy hlavně zdrojem metod a didaktických postupů. Ovšem je také pravda, že záleží na každém učiteli, jestli se bude chtít rozvíjet dál a bude se zajímat třeba o metodiku dramatické výchovy, která nám může v leccem při práci s dětmi pomoci.

4.1 Principy dramatické výchovy

Princip jako základ nějakého systému představuje zobecnění a rozšíření myšlenek a zásad dané oblasti, ze které princip vychází. Základní principy dramatické výchovy jsou dvojího typu: první skupina principů je společná i s řadou pedagogických směrů a systémů, druhá skupina pak je specifická právě pro dramatickou výchovu. „*Toto rozlišení je důležité pro teorii i praxi, pro stanovení definice dramatické výchovy a tím i pro rozlišení, zda prakticky prováděné aktivity jsou dramatickou výchovou či jinou výchovou prožitkovou, tvořivou, kooperativní, směřující k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji.*“¹⁴

Do první skupiny principů dramatické výchovy patří výchova zkušeností, prožíváním, hra a tvořivost. Přejdem do druhé skupiny principů je princip partnerství. Tyto principy jsou jednotou duše a těla člověka a patří sem fikce, hra v roli, zkoumání života, experimentace s ním a improvizace.

Základem, na němž dramatická výchova vznikla, je *zkušenost*. Pro děti je mnohem významnější to, co dělají, nikoli to, co pouze vidí a slyší. Jde o praktické aktivity a prožitky, ale také o mezilidské vztahy a vědomosti. Zkušenosti pak postupně vytvářejí základ pro osobní postoje. Zkušenost může být přímá i nepřímá (nepřímá zkušenost je taková, kdy se přijímají zkušenosti jiných osob a následně

---

¹⁴ MACHKOVÁ, E. *Jak se učí dramatická výchova - didaktika dramatické výchovy*. 2. vydání, Praha: Divadelní fakulta akademie múzických umění v Praze, 2007, s. 11.

pak přetvářejí za vlastní). Také se zkušenost dělí na vnější, založenou na bezprostředním smyslovém vnímání a uvědomění si jevů, nebo vnitřní, která je založená na pozorování vlastních vnitřních pochodů. V každém případě jde o účast a zapamatování si vzniklých jevů. Na základě této účasti se pak zpracovává zkušenost další. Je to neustálé osobní zkoušení a utváření individuálních závěrů. Zkušenost v dramatické výchově je zejména u dětí, které svět teprve poznávají, důležitá pro poznávání situací, charakterů a vztahů lidí. Vzhledem k osobnějším a hlubšímu pochopení vede také ke snadnějšímu a trvalejšímu zapamatování.

Subjektivním a neopakovatelným projevem je *prožitek*. Ten je jako individuální vnitřní život člověka protikladem objektivního poznávání. Prožívání je v nás stále přítomné, může však být silnější či naopak. Silnější prožívání cítíme, když jde o událost osobně důležitou a významnou. Může jít o aktivity, k nimž máme sklony a schopnosti. Prožitky by měly vytvářet smysluplný systém a vést k tvoření. Pro někoho však může být významná obyčejná běžná situace, která má pro něj subjektivní zvláštní význam. „*Prožitek k principům dramatické výchovy patří proto, že při vstupu do role ve fiktivní situaci prožitím, a tedy i poznáním světa druhých „zevnitř“ dochází k proměnám osobnosti hráče.*“¹⁵ Prožitkové učení je pro dítě významné, protože se na něm skrze prožitky podílí celá osobnost, její rozumová i citová složka. Vlastní iniciativy jedince pak ovlivňují vytváření hodnotového žebříčku, postojů, chování a jednání jedince.

Dalším principem je činnost, kterou se zabýváme celý život, a je to bezesporu hra. Té věnuji pozornost v kapitole 3 na straně 20.

---

¹⁵ MACHKOVÁ, E. *Jak se učí dramatická výchova - didaktika dramatické výchovy*. 2. vydání, Praha: Divadelní fakulta akademie múzických umění v Praze, 2007, s. 12.

4.2 Témata pro práci učitele v mateřské škole

V dramatické výchově bychom si měli předem ujasnit, jaké téma budeme s dětmi zpracovávat, tedy o čem si budeme hrát. Vzhledem k tomu, že pomocí dramatické výchovy můžeme modelovat život dětí, musíme mít ohled na životní zkušenosti a situace dětí tohoto věku. Už i v mateřských školách bychom tedy mohli řešit například téma krádeže, kouření, války, bezpečí dětí či lásky.

Josef Valenta ve svém spise *Metody a techniky dramatické výchovy* stručně vymezuje tyto oblasti života, kterých se může dramatická hra týkat, a s kterými můžeme pracovat jak ve vztahu k současnosti, tak minulosti a budoucnosti.

Bezpečnost a nebezpečí

S dětmi můžeme zpracovávat téma jak nebezpečí v přírodě, ve městě i mezi lidmi. Už tady bychom měli upozornit na nebezpečí drog, kriminalitu, agresivitu, která se ve školách může objevovat. Pomoci nám pak může opatrnost, vzájemná pomoc, společné zajištění bezpečnosti, ale také policie. Do nebezpečí spadá také trest, válka, útěky, šikanování, oběti, sebeobrana, odvaha i hrdinství.

Člověk

Zde se můžeme zabývat individuální historií, hodnotami, příslušností k rase či vyznání. Člověk by si měl také předem rozmyslet svoje postoje, činy, plány, vztahy – sem jistě patří láska, přátelství/nepřátelství, konflikty, rozhodnutí a volby, tresty za své špatné chování. Člověka provází celý život také jeho myšlenky, vnitřní řeč, vzpomínky, tajemství, sny, představy a fantazie, hraní, napodobování, odpovědnost, starosti, radost, strach, komunikace, osobní místa i rituály. Nemůžeme opomenout také primární potřeby, potravu, zrození, stárnutí i smrt, nemoci či úrazy. Valenta sem zahrnuje i jiné bytosti, jako například nadpřirozené či z vesmíru apod.

Hospodářský život

Už i tahle sféra zasahuje do života malých dětí, s nimiž můžeme probírat téma peněz, majetku, bohatství/chudoby či hospodaření.

Komunikace

Sem patří řeč, různé formy dialogů, ale také pohyb a další neverbální složky komunikace. Můžeme s dětmi rozebírat příběhy, zprávy, média, reklamy, plakáty, symboly či mapy. Spadá sem i nápodoba, hry v životě, umění, divadlo jako komunikace a jako umění. I v mateřské škole se setkáme se sdělováním, pomluvami, osočením, fámy, manipulací, kritikou, ale i pochvalou. Už v tomhle věku bychom měli děti naučit vyjednávat, argumentovat i přesvědčovat. Také by měly být schopné navazovat kontakt a samy se vyptávat.

Kultura

Právě uměním můžeme významně ovlivnit život dítěte, a to jak filmem, divadlem, literaturou a knihami, tak i výtvarnem, hudbou a písněmi, tancem s jeho prostředky a konkrétními formami. Jsou to možnosti vyjadřování a symbolizace, žánry. Patří sem televize, cirkus, stavby a architektura, oděvy a kostýmy a v neposlední řadě pohádky, mýty, báchorky, legendy, ale i historické materiály a dokumenty. Děti mohou zaujmout hrdinové a osobnosti, sochy, památníky i muzea. Měli bychom sem však zahrnout i kulturu jednání, jazyk, vtipy a rčení, zvyky, symboly, náboženství, rasy, pohlaví a jejich vztahy. Také se s dětmi můžeme pobavit o tom, jak se dá trávit volný čas a co všechno do něj spadá – jako například sport, věda, média.

Parta

Každá parta má svou hierarchii, své zážitky, symboliku i vzory. Její členové se navzájem přizpůsobují, setkávají a plánují. Můžeme si vymyslet různé rituály, naučit se role, vést, ale naopak se i podřídít. Také si děti můžou vymyslet vlastní jazyk skupiny nebo popsat vztahy mezi sebou i mezi skupinami.

Pomoc a spolupráce

Ty jsou velice důležité v chování nejen dětí. Musíme je plánovaně vést k potřebě pomoci. Patří sem morálka, prosociální chování, nezištnost, podpora. Obecně bychom si mohli popovídat o organizacích, které lidem v tomto směru pomáhají. Může to být například charita, poradna, lékař, advokát, psycholog, ale i parta. Můžeme se zde bavit o společné domluvě, záchraně, ale také oběti apod.

Práce

Pokud máme děti připravovat na budoucí spokojený život, musíme je také naučit pozitivnímu vztahu k práci. Díky konkurzu můžeme získat zaměstnání, pak děti seznámíme s konkrétními profesemi a dostáváme se opět ke skupinám, vedení a podřízení se. Je zde důležitá též motivace, komunikace a organizace.

Rodina a domov

Dalším důležitým bodem při volbě tématu by měla být rodina, a to od bydlení, zařízení domácnosti, složení rodiny. Její vztahy, tedy dohody a pravidla. Dále noví členové rodiny, těhotenství, péče či naopak odmítání. Zaměřit bychom se měli na citový život, kam patří nejen láska, ale i agrese, domácí násilí. Rodina má také své generace, sociální začlenění a vztahy k okolí, majetek. Rozhodně ani tady by neměla chybět komunikace, tradice, svátky a pravidla soužití, rodinné dokumentace – kroniky, fotoalba. Objevují se však i krize. K domovu patří také zrození, úmrtí a různé rituály – svatby, pohřby, křtiny, rozvody, dědictví, zábavy, výlety.

Symbols

Sem zahrňme mapy, plány, různá schémata, ale také jazyky, vlajky, oděvy, znaky i emblémy. Patří sem bezesporu masky, hry, signály, pohyby i předměty coby symboly. Abychom nemuseli používat jakékoli pomůcky, stačí nám k vyjádření cílené pohledy očí, mimika a gestikulace. V opačném případě může jít o nějaký předmět – symbol. Například lžička symbolizuje lžičku samotnou i pojem jíst.

Život ve společnosti lidí

Zde se dá rozvinout téma Země, města a jiná sídla. Tak jako jinde, i tady jsou důležitá pravidla soužití, zákony, práva a povinnosti. Máme své občanství, národnost, společenské vrstvy, oslavy a svátky. Mohou také nastat kritické situace – havárie, epidemie. Ve světě se setkáme s jinými kulturami, bezdomovci, jinými rasami a cizinci. Mezi lidmi mohou být handicapovaní či nemocní. Měli bychom řešit globální problémy a jejich dopady na lidi, generace, agrese, rozvoj civilizace a každodenní existence člověka.

Škola

Jde o uvědomění si, k čemu dětem škola slouží a proč do ní chodíme. Jde o vzdělání, učení a opět daná pravidla. I tady se můžeme setkat se skupinami a řešit tak vztahy učitele s dětmi i vztahy mezi dětmi samotnými. Také se tu objevuje autorita, závislost i soupeření. Ve škole se hodnotí úspěchy. Kromě negativních situací, jako je například konflikt nebo dokonce šikanování, můžeme i v tomhle tématu nalézt to krásné, tedy přátelství a na konci školního roku i prázdniny.¹⁶

5. Osobnost pedagoga

Dramatická výchova sice vychází z oblasti dramatického umění, jejím hlavním cílem na mateřských školách však není samotná umělecká tvorba, ale výchova a vzdělávání. Předpokládáme tedy, že se zde děti budou učit získávat různé vědomosti, dovednosti či postoje. Z hlediska didaktiky musíme dbát na cíle, metody a formy vyučování a postavení učitele a dítěte. Dnes by měla být tato výchova založena především na zážitcích dítěte, které čerpá ze svých vlastních zkušeností. Důležitý je cit, tvořivost, intuice, estetický prožitek i samotná tvorba. Jde nám o společné překonávání obtíží a hledání řešení.

Důležitým principem je psychologie tvořivosti, kdy je dítě učitelovým partnerem v tvořivém a samostatném přístupu k problému a jeho řešení. Neplatí zde hodnocení správně – nesprávně, ale řešení jsou otevřená. Učitel by neměl být autoritativní a lpět na dosažení „správného“ výsledku, protože necvičí pouze dovednosti, ale především podporuje růst osobnosti.

Vztah učitele a dítěte se stává partnerstvím, založeném na respektu učitele k dítěti a naopak. Dětem bychom měli naslouchat a naše nabídka aktivit by měla vycházet z jejich aktuálního stavu a zájmů. *„Místo předávání hotového poznání – „jediné pravdy“ nebo „toho nejlepšího, co mohu dětem nabídnout“ – se tu uplatňuje zájem vlastní, názor, jeho vlastní řešení. Každý žák má dosáhnout*

---

¹⁶ VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. 1. vydání, Praha: Grada, 2008, s. 69-71.

*co nejvyšší možné úrovně při zachování různosti a odlišnosti individualit ve skupině.*¹⁷

Zásadním významem je příjemná pracovní atmosféra. Kvalita práce závisí na partnerském a demokratickém upořádání mezilidských vztahů ve skupině (jak vztahů mezi učitelem a skupinou, tak mezi učitelem a jednotlivými žáky, tak i mezi členy skupiny navzájem). Dalšími významnými faktory jsou styl vedení skupiny, ale také formy interakce uvnitř skupiny.

Machková ve své knize Úvod do dramatické výchovy uvádí, že v rámci lidské motivace máme dvě základní skupiny potřeb, kterými jsou *potřeba sociálního kontaktu* a *potřeba seberealizace*. V rámci sociálního kontaktu je to potřeba lásky (jednotlivec) a potřeba sounáležitosti (skupina). Neuspokojení těchto potřeb se může projevat negativně, ale i pozitivně. V negativním slova smyslu to může být narušování dítěte, které je vedeno snahou upozornit na sebe. V druhém případě jde naopak o spolupráci a snahu, jimiž chce dítě dosáhnout pochvaly. Oba druhy zvýšených projevů znamenají, že potřeba sociálního kontaktu není uspokojena a je třeba to napravit. Zpravidla bývá příčina v rodině či ve škole a dramatická výchova nabízí příležitost se těmito jevy zabývat. Velice důležitým prvkem při těchto projevech je pozitivní způsob hodnocení práce dětí.

Učitel by se měl zaměřit i na své jednání. To by si měl předem pojmenovat, měl by si ho z části naplánovat a vědomě s ním nakládat. Učitelky mateřských škol by si měly tedy dávat pozor na to, aby jejich jednání nebylo pouze intuitivní. Pokud bychom se totiž ocitli před problémovější skupinou či situací, může naše intuitivní chování selhat.

Pedagog může sledovat svoji *pozici v prostoru a svůj postoj* – tedy jestli učitel během činnosti stojí či sedí, jak daleko je od dětí nebo jestli je vysoko nad nimi, ve smyslu fyzickém i psychofyzickém, anebo jestli se naopak stahuje do kouta. Děti vnímají i to, jestli je učitel uvolněný či v napětí nebo jaký má výraz - přirozený a se zájmem o dění. Také by měl sledovat svůj *přístup k dětem* – správný přístup je povzbudivý, který hodnotí činnosti, nikoli osoby. Pozitivní přístup se

---

¹⁷ MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: IPOS ARTAMA, 1998. STD - Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 1998, s. 43.

podílí na dobré pracovní atmosféře i na odstranění sebepozorování. Chování učitele by mělo mít jakousi *neformálnost*, při níž je schopen a ochoten si kdykoli sednout či lehnout s dětmi na zem, hovořit s nimi a účastnit se jejich. Při *naslouchání a reakci na děti* bychom neměli mluvit „na děti“, ale „s dětmi“, ale také projevovat zájem o ně a jejich aktivity. Důležité je oslovovat děti osobně, nikomu neuhýbat pohledem. *Jazyk a řeč* pedagoga by měly vést k navazování kontaktu. Jde tedy o jazyk interaktivní, nikoli regulativní, který spíše žákům přikazuje a zakazuje. Při výuce by se mělo dbát i na *vážnost ve vztahu k dětem, tématům i aktivitám*, a nesnižovat je. Dáme tak dětem najevo, že i nás témata zajímají a že je považujeme za důležitá. *Oblečení učitele* hraje také svou roli. Nejvhodnější je pracovní, které nám umožní volný pohyb. Doporučuje se také nenosit oblečení, které navozuje atmosféru, jež odporuje obsahu tématu. Jindy naopak můžeme díky oblečení navodit atmosféru, kterou vyžadujeme. V neposlední řadě sem patří i *odhad času*, který je důležitý pro klidný průběh dne. Učitel pak nemusí zrychlovat nebo vypouštět aktivity, nebo naopak je zbytečně natahovat.

V celkovém vystupování není vhodný ten pedagog, který je necitlivý a nevnímá potřeby a nálady dětí. Špatné je, pokud na ně nereaguje a pokud pak tedy ani nefungují ani aktivity, jak by měly. Děti vedené takovým učitelem postupně odpadají a nemusí ho ani dostatečně vnímat. Neúspěšný učitel může často přičítat vinu dětem. Stěžuje si na vliv společnosti nebo televize. Bohužel však nehledá chybu u sebe. „*Mnoho pedagogů, především začínajících a nadšených pro dramatickou výchovu, ale bez hlubšího zázemí, podléhá představě, že jejich aktivity jsou natolik skvělé, že působí samy o sobě. Neuvědomují si, že všechno se dá dělat dobře či špatně a že záleží vždy na tom, jak danou materii učitel zpracuje a žákům podá. Jestliže aktivity nefungují, má učitel hledat příčiny nejdříve v sobě.*“¹⁸

---

¹⁸ MACHKOVÁ, E. *Jak se učí dramatická výchova - didaktika dramatické výchovy*. 2. vydání, Praha: Divadelní fakulta akademie múzických umění v Praze, 2007, s. 86.

Tuto kapitolu bych ještě ráda shrnula několika zásadami, které zformulovala Irena Černá v Malém průvodci dramatickou výchovou v mateřské škole:

1. Zásada první: Poznej nejdřív sama sebe.
2. Zásada druhá: Poznej co nejdříve všechny děti, s nimiž pracuješ.
3. Zásada třetí: Stanov si pořadí cílů – co teď, co potom.
4. Zásada čtvrtá: Vždy si uvědom, proč danou hru nebo činnost volíš.
5. Zásada pátá: Méně často bývá více.
6. Zásada šestá: Nedrž se tvrději zvoleného námětu, improvizuj.
7. Zásada sedmá: Měj vždycky dostatečnou zásobu materiálu.
8. Zásada osmá: Uč se od přírody a z literatury, čti dětské knížky.
9. Zásada devátá: Uč se smyslovému i mimosmyslovému vnímání, snaž se vnímat a cítit druhé.
10. Zásada desátá: Neboj se hrát si, pouštěj uzdu fantazii i představivosti.
11. Zásada jedenáctá: Nikdy děti do žádné činnosti nenut', snaž se najít vhodnou, účinnou motivaci.
12. Zásada dvanáctá: Respektuj potřeby dětí, respektuj jejich osobnost.
13. Zásada třináctá: Buď ochotná neustále přijímat podněty, učít se novému, hledej, zkoušej.
14. Zásada čtrnáctá: Nemysli si, že máš vždycky pravdu.
15. Zásada patnáctá: Pokud tě tvoje práce nebaví, nenacházíš v ní uspokojení, jdi okamžitě dělat něco jiného!¹⁹

---

¹⁹ MACHKOVÁ, E., et al. *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*. 1. vydání, Praha: IPOS ARTAMA, 1992, s. 5.

EMPIRICKÁ ČÁST

6. Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumného projektu bakalářské práce bylo zjistit, jak a do jaké míry se pracuje s loutkami na mateřských školách v České republice. Tedy jestli školy vůbec loutky dětem nabízejí, jak s nimi učitelé poté naloží a jakým způsobem s nimi děti pracují. Dotazník měl zmapovat, jaké mají učitelky mateřských škol zkušenosti s loutkou, jakými typy loutek školy disponují a jakým způsobem s nimi pracují. Výzkum se také zajímal o to, jestli i v dnešní zrychlené době děti loutku vnímají a přijímají a jestli je pro ně loutka vůbec ještě zajímavá.

7. Výzkumný vzorek

Mateřským školám jsem rozesílala dotazníky pomocí elektronické pošty. Osloveno bylo 486 mateřských škol, které jsem vyhledávala pomocí internetu. Elektronickou zprávou jsem oslovovala celá zařízení nikoli konkrétní pedagogy. Mateřské školy, které odpověděly, zastupují Jihomoravský, Olomoucký, Pardubický, Ostravský a Královéhradecký kraj. Zvolila jsem jak dotazník elektronický na portálu www.vyplnto.cz, tak i jako textovou přílohu. Předpokládala jsem, že elektronická podoba bude pro učitele vhodnější formou, a je pravda, že většina tento dotazník využila. Na můj dotaz odpovědělo však relativně malé množství oslovených - 88 respondentů, tedy pouze 18 %. Z toho 85,23 % využilo jednodušší elektronickou verzi dotazníku. Sběr dat probíhal v období od 10. června do 10. července 2011.

8. Metodologie výzkumu

Pro svůj výzkum jsem použila metodu kvantitativní, protože umožňuje věnovat se většímu počtu respondentů bez velké časové zátěže výzkumníka.

Použila jsem techniku dotazníku, a to zejména kvůli její finanční a časové nenáročnosti. Dotazníky jsem rozesílala prostřednictvím elektronické pošty. Domnívala jsem se, že elektronickou formou získám pro svůj výzkum co nejvíce respondentů. Mohl být vyplněn jak přímo na internetu, tak ve stejně strukturovaném dokumentu (MS Word).

Dotazník směřoval do 486 mateřských škol v České republice. V dotazníku byly použity otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené. U uzavřeného typu otázek byly zvoleny jak otázky dichotomické (odpověď ano/ne), tak polytomické. Polytomické otázky byly typu výběrového (žádáme výběr pouze jedné možnosti) i výčtového (respondent může zvolit více možností).

Dotazník obsahoval šestnáct otázek trojího typu. Do první skupiny patřily otázky č. 1., 2., 3., 4., 5. a 13., které se týkaly základních informací o samotném respondentu a typu mateřské školy, na které učí. Šlo mi o informace o osobě dotazovaného, tedy například jaký obor má vystudovaný, jak dlouhá je jeho pedagogická praxe a jestli se dále v daném oboru vzdělává.

Další část dotazníku se pomocí otázek č. 6. – 12., 14. zabývá samotnou loutkou. Zajímalo mne, jak to vypadá s loutkami na oslovených mateřských školách – zdali je mají učitelé vůbec k dispozici a pokud ano, tak jaké typy loutek. Ptala jsem se také, k jakým účelům učitel loutky využívá a při jakých aktivitách je využívají samotné děti. Zajímalo mne, jestli mají tyto mateřské školy vybavu pro realizaci loutkového divadla a jestli je vůbec dramatická výchova do školního vzdělávacího programu písemně zahrnuta.

Třetí skupinou otázek s č. 15. a 16. byly spíše subjektivní poznatky respondentů a jejich názory na to, jestli jsou s vybavením jejich pracoviště spokojeni a zda je podle nich práce s loutkou přínosná při vzdělávání dětí a co by chtěli popřípadě změnit.

9. Zpracování dotazníku

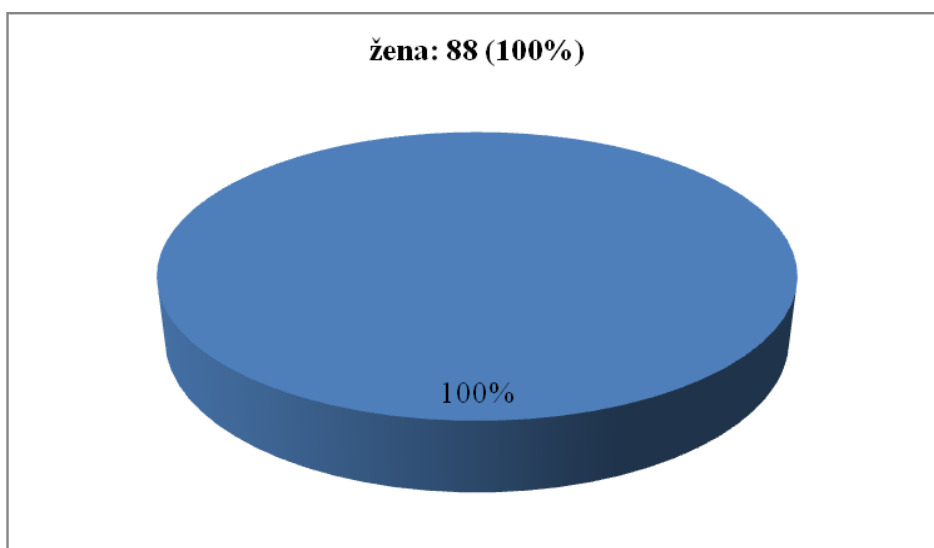
9.1 První skupina otázek – základní informace o osobě respondenta

Dotazník byl pomyslně rozdělen do tří skupin. Ta první, která mi napomohla ujasnit si informace o dotazovaných, obsahovala šest otázek. Těmi jsem zjišťovala pohlaví, věk, délku praxe, další vzdělávání a typ mateřské školy, kde dotazovaní působí.

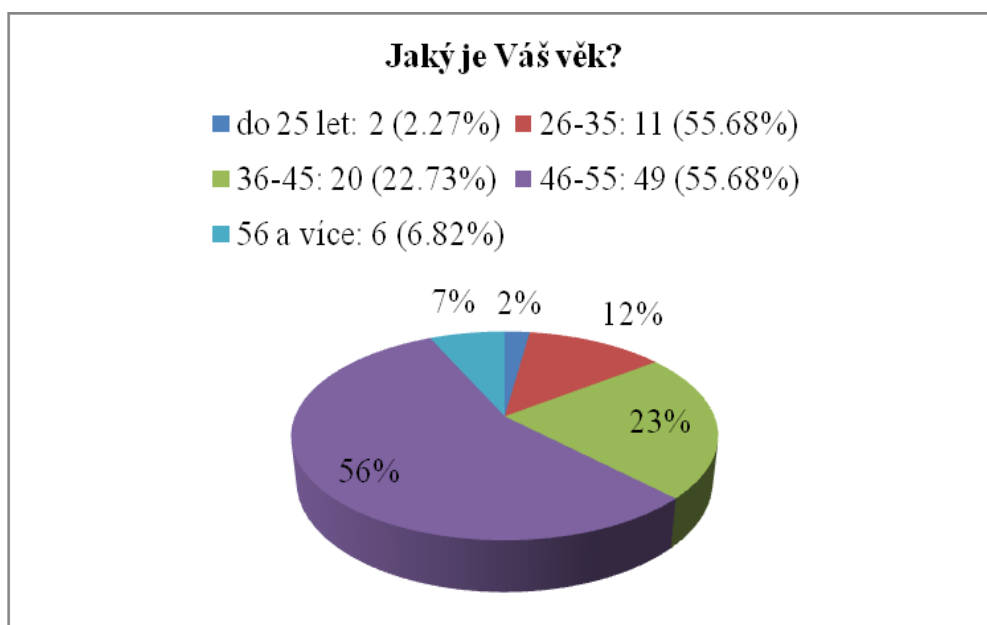
Tabulka č. 1 – Základní informace o samotném respondentu

Ženy – 100 %			
		Počet respondentů	Procenta
Věk:	do 25 let	2	2,27 %
	26-35 let	11	12,5 %
	36-45 let	20	22,73 %
	46-55 let	49	55,68 %
	56 a více let	6	6,82 %
Délka praxe:	0 roků	1	1,14 %
	1-5 let	7	7,95 %
	6-10 let	6	6,82 %
	11-15 let	6	6,82 %
	16-20 let	7	7,95 %
	Více než 21 let	61	69,32 %
Vzdělání:	VŠ	19	21,59 %
	Střední pedagogická škola	42	47,72 %
	Bez VŠ vzdělání	22	25 %
	Školský management	3	3,41 %
	Speciální pedagogika předškolního věku	2	2,27 %

Graf č. 1 - Otázka 1. Jste muž x žena?

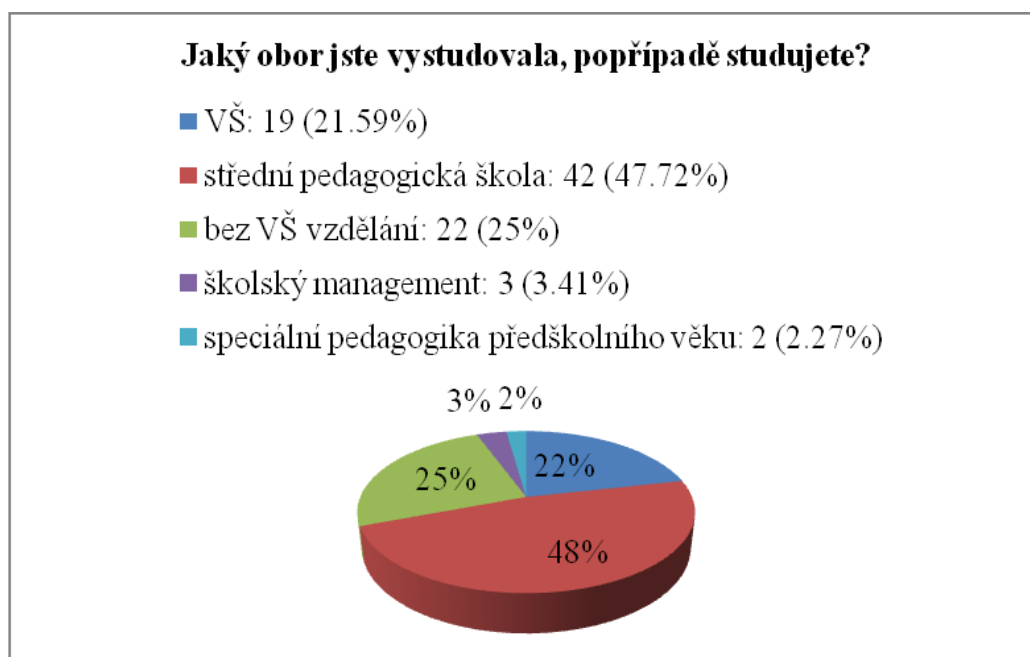

Graf č. 2 - Otázka 2. Jaký je Váš věk?

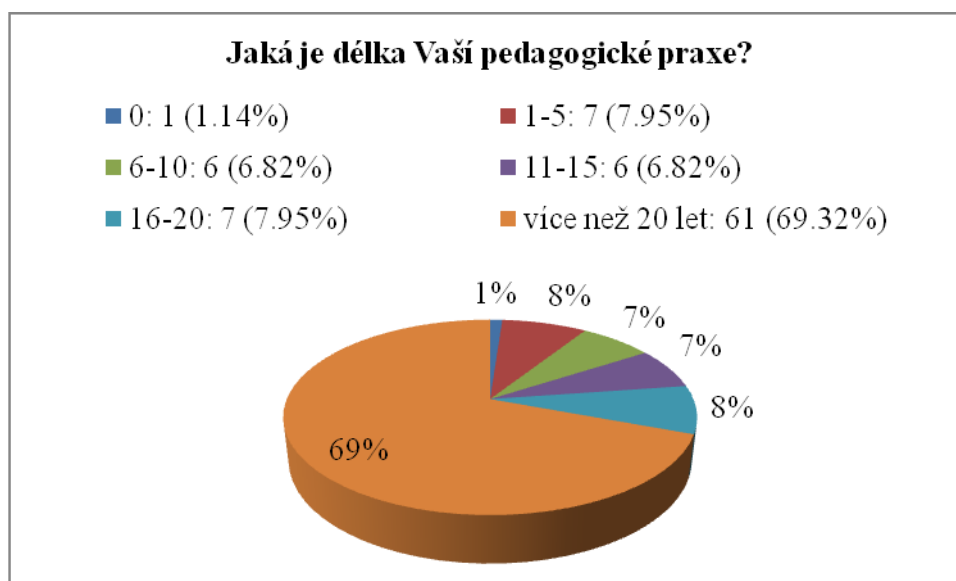

Nebylo překvapením, že všichni respondenti byly ženy. Ty jsou podle věku z více než 55 % a dle doby praxe z 69,32 % již zkušenými pedagožkami s více než jednadvacetiletou praxí.

Graf č. 3 – Otázka 3. Jaký obor jste vystudovala, popřípadě studujete?

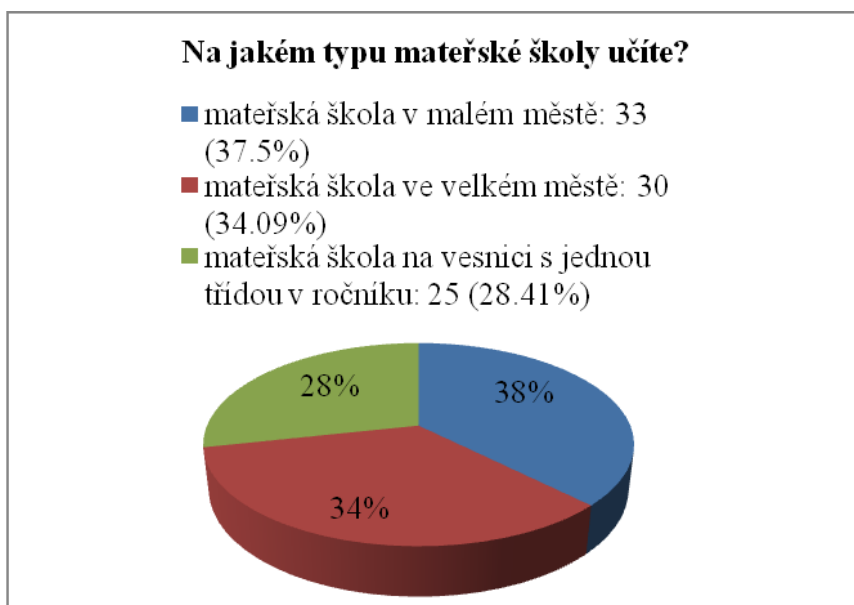
Graf č. 4 – Otázka 4. Jaká je délka Vaší pedagogické praxe?

Pouze jedna žena odpověděla, že nemá pedagogickou praxi ani jeden rok. Jeden rok až pět let v oboru je 8% dotazovaných. Bezmála 22 % má vystudovanou

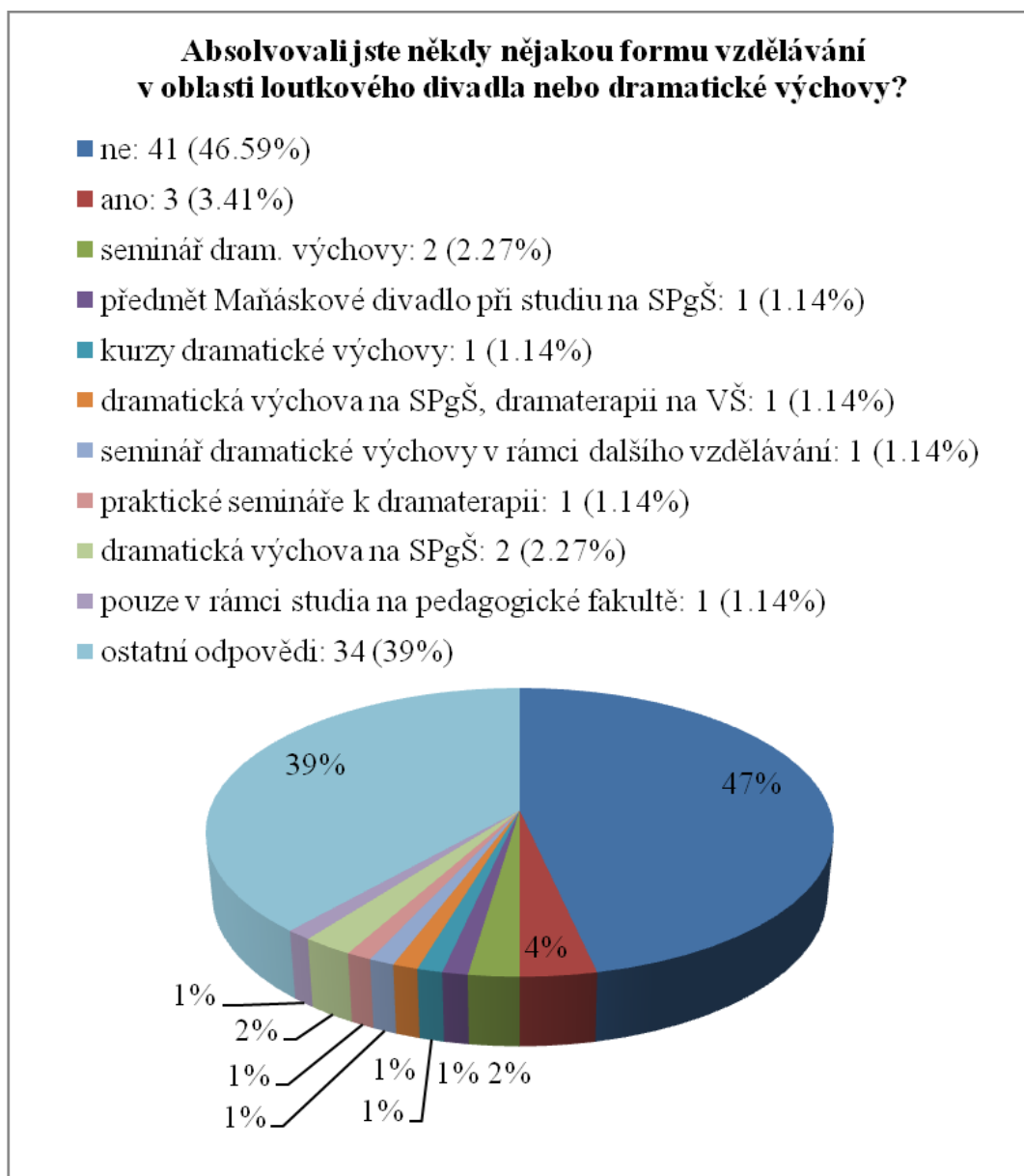
vysokou školu v oboru nebo ji studuje. Zarážející byla skutečnost, že 25 % dotázaných vysokou školu nemá nebo ji ani nestuduje. Alespoň střední pedagogickou školu má přes 47 % učitelek v našich mateřských školách. Vzhledem k letitým zkušenostem respondentek jsem byla příjemně překvapena, že většina využila právě elektronický dotazník. V dnešní zrychlené době je tedy vidět, že se i starší učitelky dále vzdělávají nejen v pedagogickém směru, ale jdou dopředu i ve světě počítačů.

Graf č. 5 – Otázka 5. Na jakém typu mateřské školy učíte?

Dalším dotazem, který patří k této skupině otázek, byla otázka „Na jakém typu školy učíte?“ V grafu č. 5 můžeme vidět, že zde dochází k poměrně rovnoměrnému vyvážení, výzkum je tedy objektivní, co se polohou i kapacitou škol týče.

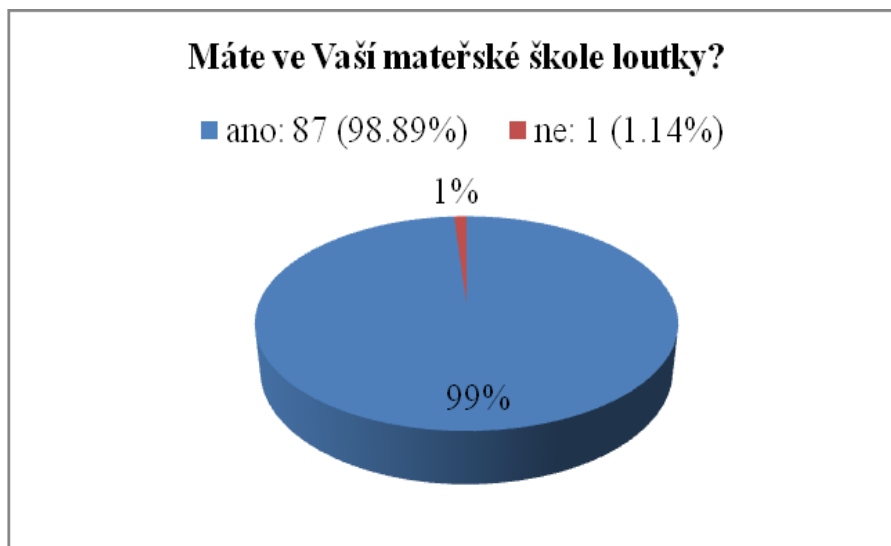
Graf č. 6 – Otázka 13. Absolvovali jste někdy nějakou formu vzdělávání v oblasti loutkového divadla nebo dramatické výchovy?

Posledním dotazem, týkajícím se samotné osoby respondentek, byla otázka, zda absolvovaly ještě další formu vzdělávání v oblasti loutkového divadla či dramatické výchovy. Zjišťovala jsem, jestli se samy učitelky v našich školách zajímají o další informace ze svého oboru a zda je tedy jejich práce vůbec zajímavá a jsou ochotné se i dále vzdělávat. Potěšující zprávou je, že alespoň část dotazovaných se o své vzdělání zajímá a snaží se tak pro děti hledat nová východiska, ale také se ve své práci snaží zdokonalovat a zlepšovat. Dobrá zpráva pro naše školství je, že sem z části spadají nejen mladé učitelky, které mají praxi do dvaceti let, ale také zkušené vychovatelky s více jak jednadvacetiletou praxí v práci s dětmi a ve věku okolo padesáti let. Bohužel přes více než 40 % respondentek zůstává u svého vysokoškolského vzdělání či střední škole pedagogické. V ostatních 39 % jsou buď odpovědi, že dramatickou výchovu měly dotazované buď pouze při studiu na střední či vysoké škole, nebo absolvovaly různé dramatické kroužky či semináře dramaturgie her a pohádek. Spadají sem například jednodenní seminář pro Hru s loutkou, Rozvoj komunikace s loutkou, často také zazněly pravidelné semináře v rámci Dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) či semináře pedagogického centra.

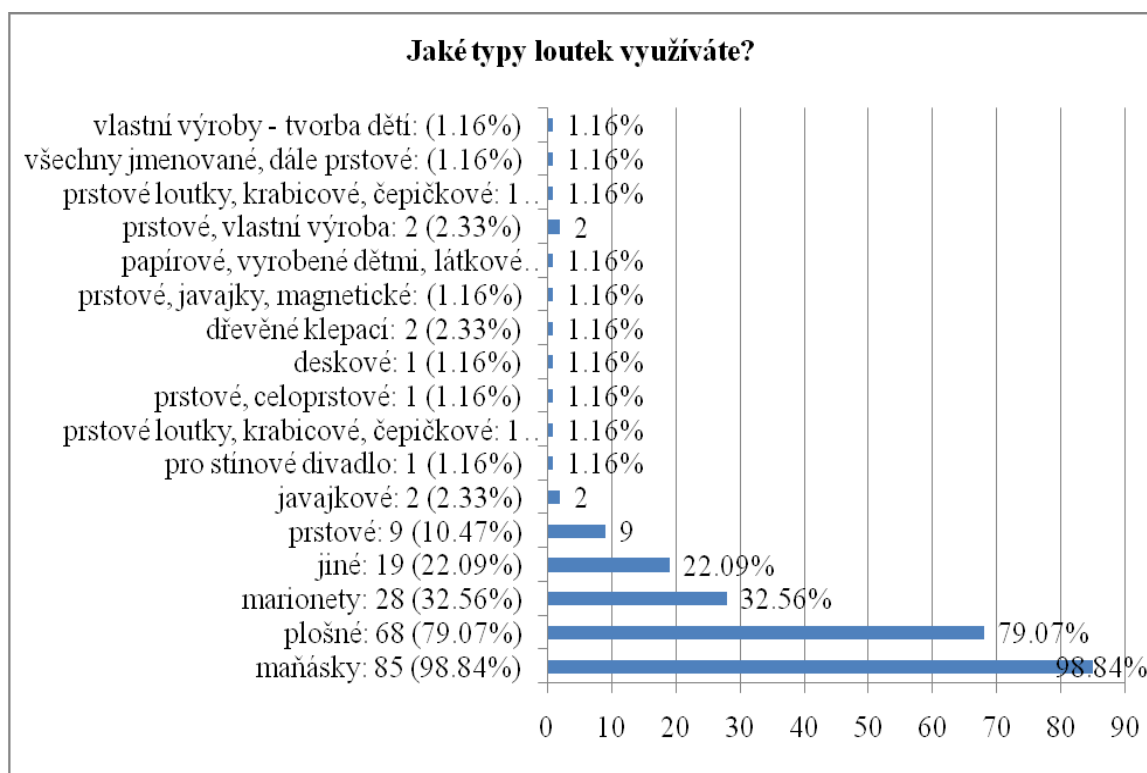
9.2 Druhá skupina otázek – zaměření na loutky

Graf č. 7 – Otázka 6. Máte ve Vaší mateřské škole loutky?

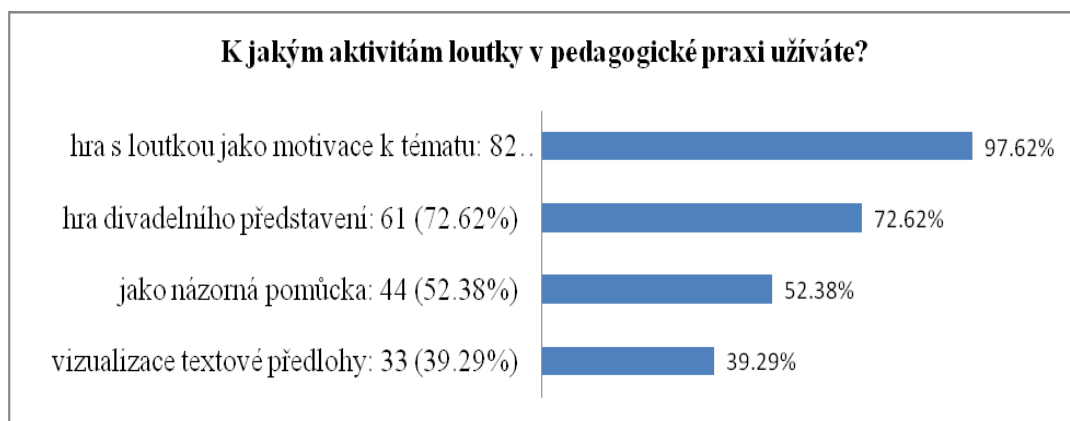
Další skupina otázek se zabývala loutkami na mateřských školách, jejich množstvím i velikostí nabídky. Graf č. 7 ukazuje, že s loutkami pracuje téměř každá mateřská škola u nás, což je pozitivní výsledek.

Graf č. 8 – Otázka 7. Jaké typy loutek využíváte?

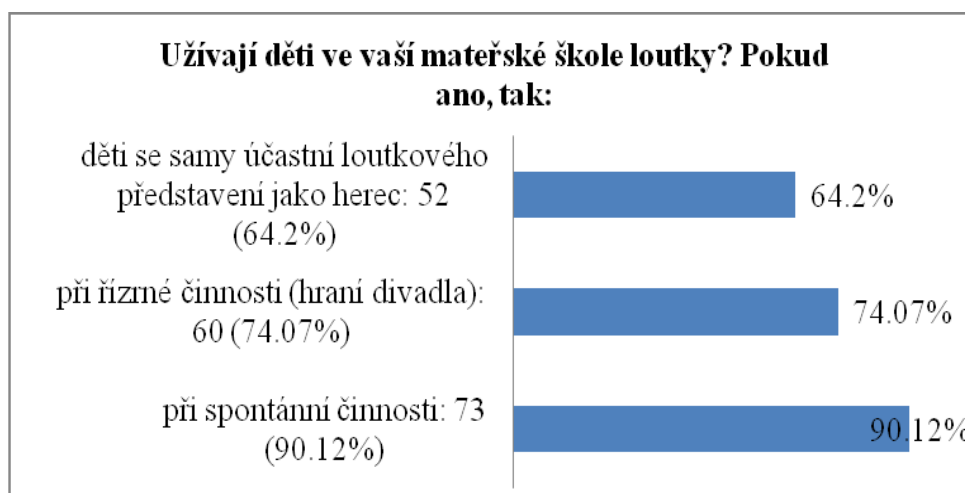
Zajímalo mě však, jaké druhy či typy loutek učitelky při práci s dětmi využívají. Graf č. 8 ukazuje, že nejrozšířenějšími loutkami jsou maňásci, a to téměř ve sto procentech oslovených mateřských škol. Je to pravděpodobně z důvodu jednoduché výroby, na kterou se mohou učitelky s dětmi přímo zaměřit a mohou tak dramatickou část propojit i s výtvarnou. Dále jsou zde zastoupeny loutky plošné, u kterých je výroba s malou dávkou fantazie také docela jednoduchá. Stejně tak se objevují i loutky prstové. Očekávala jsem, že se na našich školách budou více objevovat marionety. Zarážející však může být relativně malý výskyt javajky, vzhledem k tomu, že část mateřských škol disponuje různými paravány, jak se můžeme podívat v následujících otázkách, a také proto, že tato loutka by se s dětmi dala také jednoduše vyrobit. Je až zarážející, že jen malé procento učitelů pracuje s dětmi s loutkami vlastní výroby. K takovým loutkám si totiž může dítě vytvořit citový vztah a bude k ní mít i vřelejší přístup.

Graf č. 9 – Otázka 8. K jakým aktivitám loutky v pedagogické praxi užíváte?

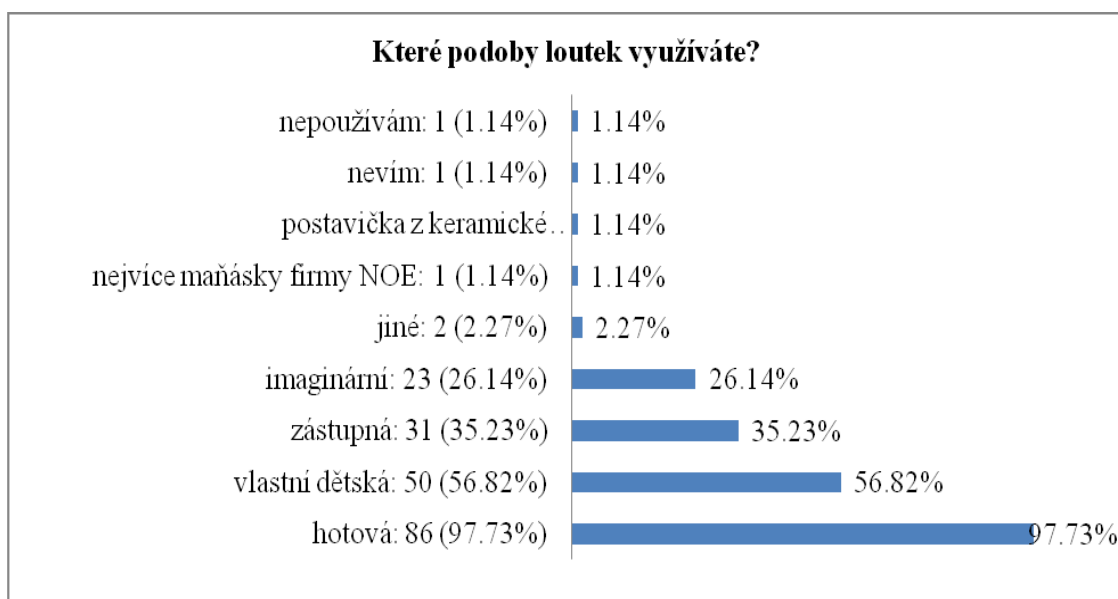
Otázka s číslem osm byla „K jakým aktivitám loutky v pedagogické praxi užíváte?“. Na grafu č. 9 vidíme, že bez mála 100 % vychovatelek používá loutku pro motivaci a navození tématu. Polovina jich používá loutku na vysvětlení tématu, zato nejmenší podíl, a to necelých 40 % respondentů, obsáhla činnost, při které se dá loutkou ukázat či zobrazit daný text. Téměř dvě třetiny mateřských škol hraje divadelní představení, což může být nečekané vzhledem k tomu, že se v dnešní době snažíme odbourávat v těchto předškolních zařízeních frontální činnosti.

Graf č. 10 – Otázka 9. Užívají děti ve vaší mateřské škole loutky?

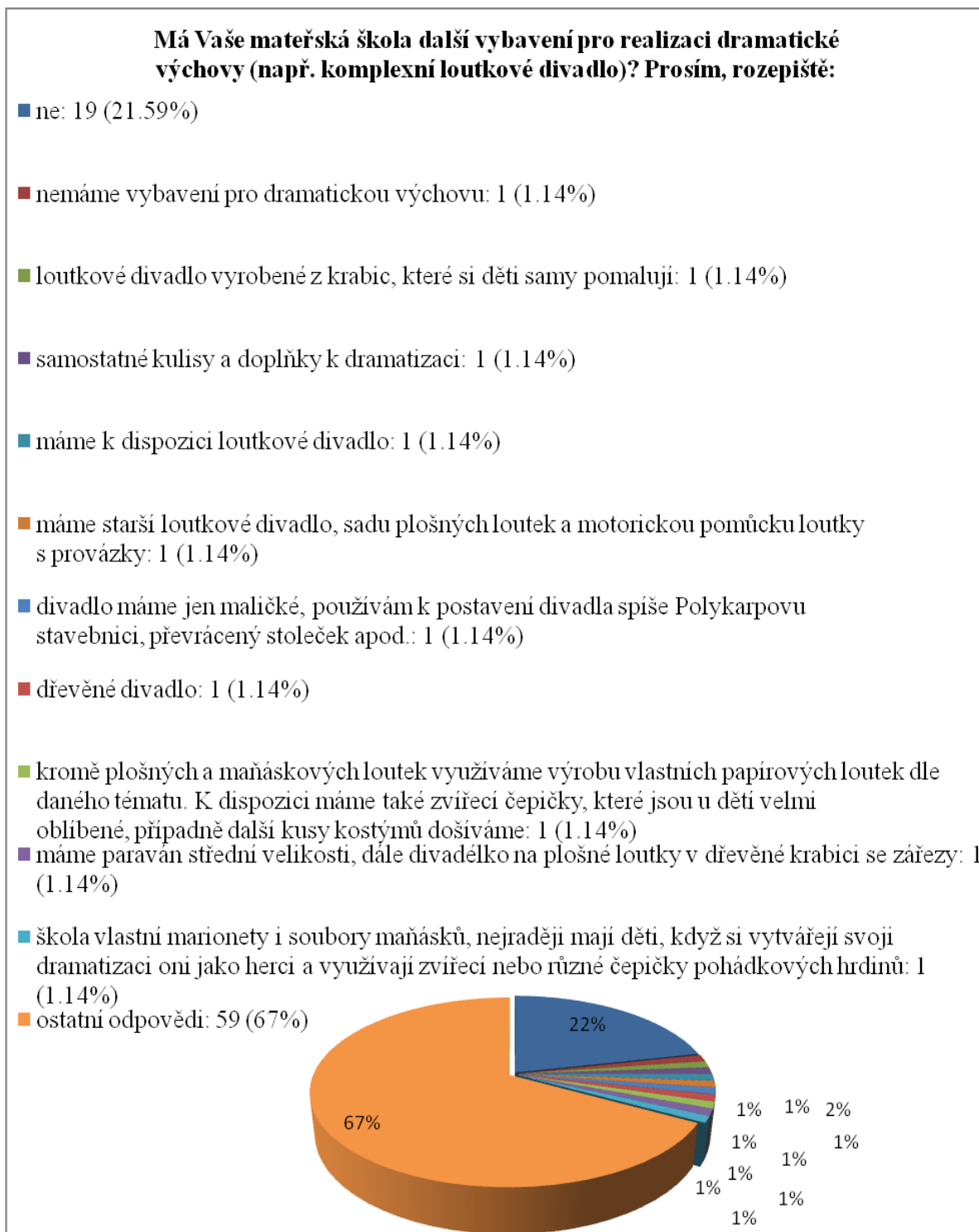
Otázka 9. zjišťovala, jak přijímají a využívají loutku samotné děti. Snažila jsem se otázku nasměrovat tak, aby mi tázané učitelky vysvětlily, při jakých činnostech děti loutku nejčastěji využívají, zdali vůbec. Byla to vlastně i otázka na učitelky, jestli děti při ostatních činnostech sledují a jaké z toho vyvozují závěry. Výsledek v grafu č. 10 jasně ukazuje to, že i přesto, že žijeme v moderním světě, loutka děti stále zajímá a z devadesáti procent si s ní hrají i při spontánní činnosti, kdy je učitelka nijak neomezuje a je volba výběru čistě na nich.

Graf č. 11 – Otázka 12. Které podoby loutek využíváte?

Důležité je také vědět, jaké podoby loutek naše mateřské školy využívají. Na grafu č. 11 vidíme, že je pro nás nejjednodušší, když nabízíme dětem loutku již hotovou. Děti ve více jak polovině dotazovaných škol využívají dokonce vlastní dětskou loutku. Byla jsem zvědavá, zda využívají učitelky i obyčejné předměty, které pak za jakoukoli postavičku zamění. Příjemným překvapením bylo, že takových škol, které takovou činnost využívají, je přes 35 %. Dále jsem zkusila zadat i imaginární loutku a také jsem nečekala, že až 26 procent mateřských škol s takovým typem loutky pracuje. Může tímto způsobem práce s loutkou rozvíjet v dětech o to víc fantazii. Tu však můžeme samozřejmě dobře rozvíjet i u loutky vlastní dětské, kdy dítě použije část svého těla coby jednající postavu.

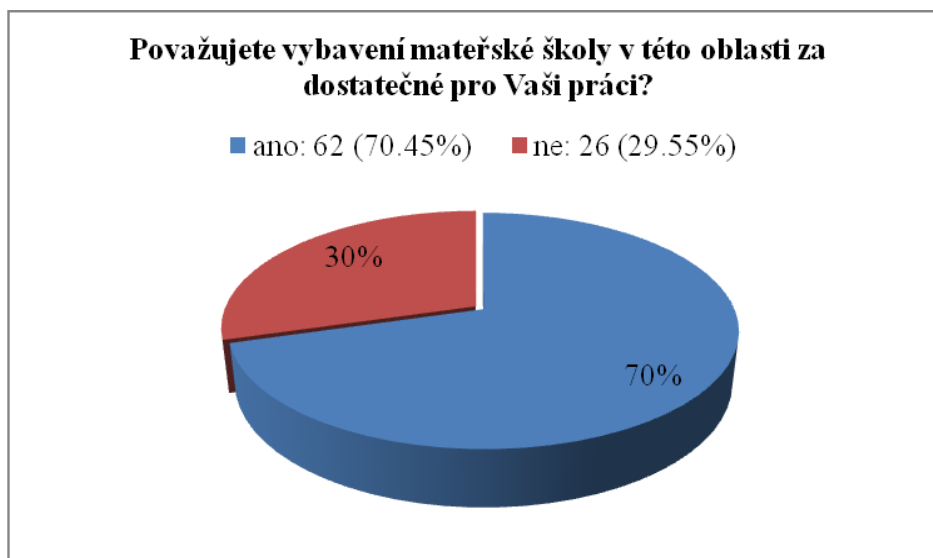
Graf č. 12 – Otázka 10. Má Vaše mateřská škola další vybavení pro realizaci dramatické výchovy?

Dalším dotazem ze skupiny otázek zaměřených na loutku jsem se zajímala o vybavení mateřských škol, kde respondentky působí. Zarážející může být fakt, že téměř 22 % nemá dostatečné vybavení pro realizaci dramatické výchovy. Další odpovědi byly různorodé. Několik mateřských škol uvedlo klasické maňásky, několik má k dispozici také paraván či polykarpové skládací stavebnice, které vidíme na mnoha školách. Zde mohu ukázat širší nabídky, kterou mají některé mateřské školy u nás a která by se dala s dětmi třeba i vyrobit:

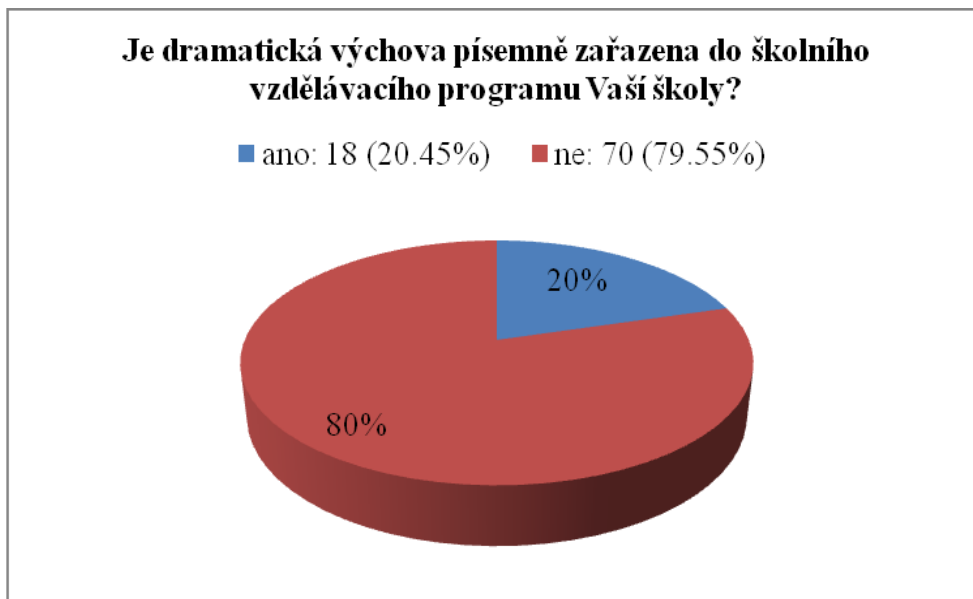
Kuřříkové divadlo, vyrobená scéna z různých kostek a látek, maňáskové divadlo, čepičky pro děti jako zvířátka, pohádkové postavy či profese. Dále se objevily například magnetické loutkové divadlo, dřevěné divadlo, papírové loutky dle daného tématu, loutkové divadlo vyrobené z krabic, které si děti samy pomalují, divadélko na plošné loutky v dřevěné krabici se zářezy, loutky vyráběné z přírodnin a různých materiálů dle ročního období a tématu, prstové loutky. Některé školy mají z prostorových důvodů jen malé loutkové divadlo. Část škol uvádí, že nemá na další vybavení dostatek financí. Jedna mateřská škola však má realizaci divadélka v plánu tento školní rok 2011/2012. Zajímavostí byly dokonce podlouhlé vestavěné scény ve dvou třídách, které jedna učitelka uvedla.

Graf č. 13 – Otázka 11. Považujete vybavení mateřské školy v této oblasti za dostatečné pro Vaši práci?

Dále navážu jedenáctou otázkou, která se zajímala, jestli jsou učitelky s takovým vybavením spokojené. Na grafu č. 13 si můžeme všimnout zajímavého paradoxu, že převážná část oslovených učitelek (přes 70 %) je s vybavením školy spokojená a považuje ji za dostatečnou. Přitom jsme se mohli setkat s názorem, že některé školy nemají potřebné loutky pro realizaci divadla, a jedna respondentka dokonce napsala, že ve škole nemají žádné vybavení. Je tedy otázkou, zda jsou učitelky opravdu spokojené s dosavadní nabídkou pro jejich děti a nemají potřebu dál se zajímat o dramatickou výchovu, či jestli by chtěly ještě více rozvíjet dětské smysly a fantazii a proniknout tak do tajů loutky.

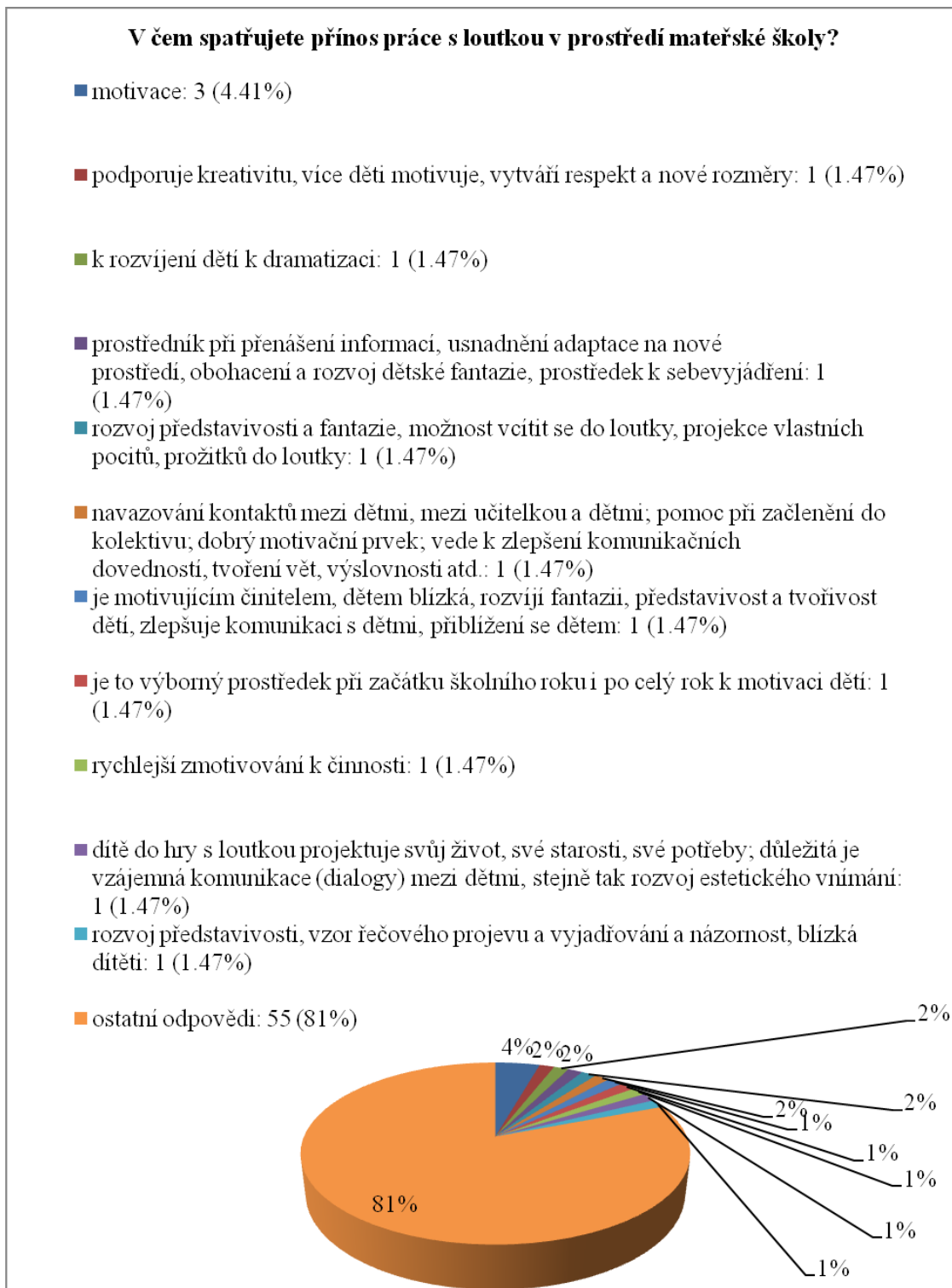
Graf č. 14 – Otázka 14. Je dramatická výchova písemně zařazena do školního vzdělávacího programu Vaší školy?

Tuto skupinu otázek jsem zakončila dotazem, zda je dramatická výchova písemně zařazena do školního vzdělávacího programu školy. Přes 20 % škol uvedlo, že jejich program znění o dramatické výchově obsahuje. Podle mě je však 20 % velice malá část a mělo by se v tomto ohledu s daným tématem více pracovat.

9.3 Třetí skupina otázek – poznatky z praxe respondentů

Graf č. 15 – Otázka 15. V čem spatřujete přínos práce s loutkou v prostředí mateřské školy?

Třetí a poslední skupinu tohoto dotazníku tvořily pouze dvě otázky, zaměřené na subjektivní názory učitelek a jejich poznatky z praxe. V prvním případě mne zajímalo, v čem vidí učitelky přínos práce s loutkou v mateřských školách. Zde převažoval názor, že většinou využívají pedagožky loutku k pedagogickým metodám, nikoli primárně k hraní. Častými odpověďmi byly například, že loutka je motivujícím činitelem, je dětem blízká, rozvíjí fantazii, představivost i tvořivost dětí. Také zlepšuje komunikaci s dětmi a pomáhá učitelce přiblížit se dětem. Patřila sem také lepší pozornost a zájem dětí o dané téma, motivační vedení a prolínání do všech činností, zkvalitňování komunikace mezi dětmi, umění vést monolog v přímé řeči, likvidace ostychu a zábran u méně komunikativních dětí zapojovat se aktivně do kolektivu. Pomocí loutky bychom tedy mohli také zlepšit vztah dítěte k učitelce. Zajímavé může být, že existuje i funkce uklidňující. Zde máme několik odpovědí dotazovaných:

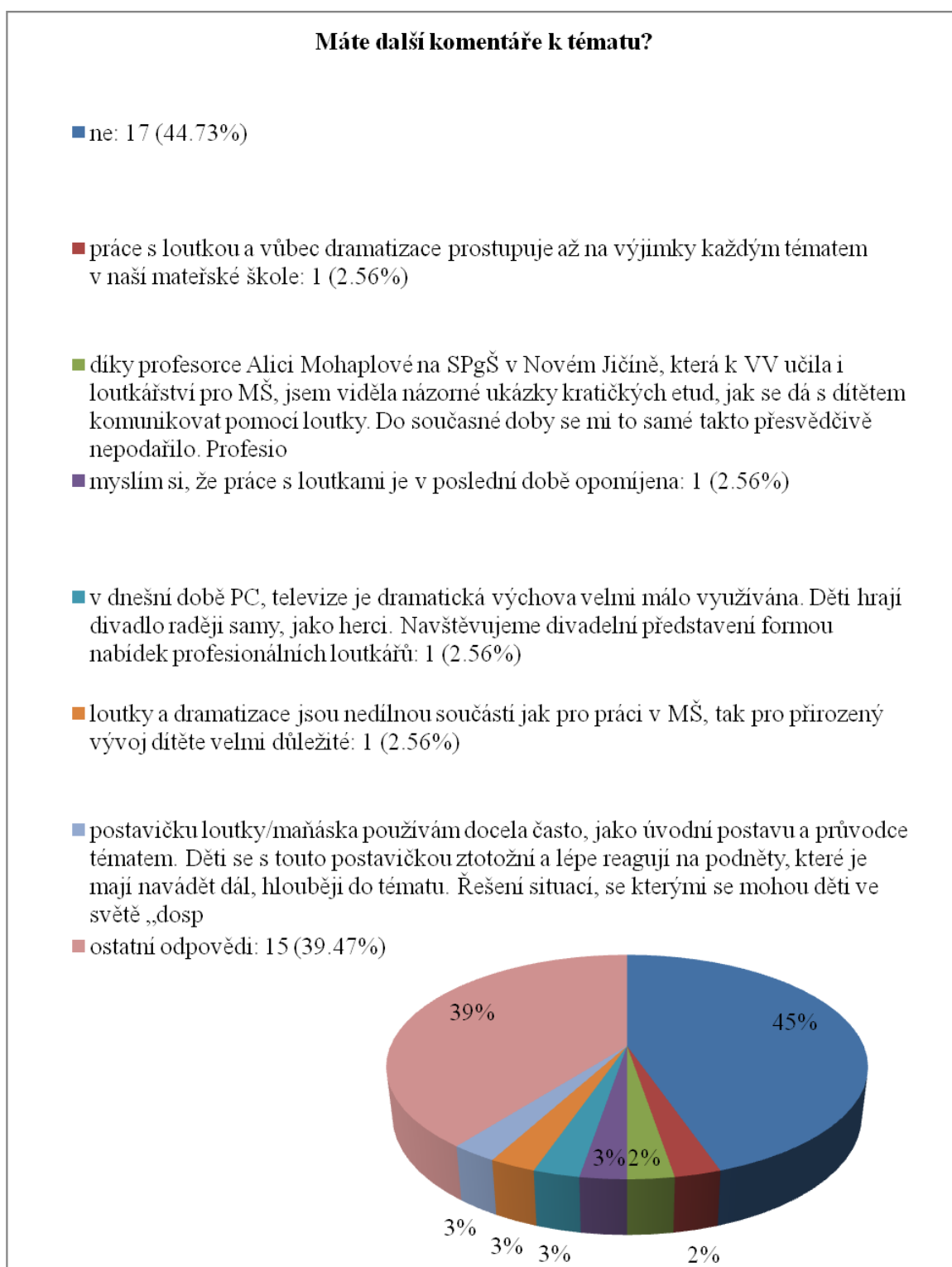
- Děti se prostřednictvím loutky zklidní, při spontánní hře s loutkou vyjádří své starosti, nálady. Loutka rozvíjí komunikativní schopnosti dětí.
- Dítěti je loutka nebo maňásek velmi blízký, dokáže zaujmout, velmi dobře působí jako "terapeut".

Okrajově zde byla zmíněna i vizualizace textu. Dále vypíší zajímavé nápady učitelek při práci s loutkou, a tedy možnou inspiraci, jak s loutkou při práci s dětmi pracovat:

- Loutka je prostředník při přenášení informací - usnadnění adaptace na nové prostředí, obohacení a rozvoj dětské fantazie, prostředek k sebevyjádření, podpora slovní zásoby, fantazie, citová výchova.
- Rozvoj představivosti a fantazie - možnost vcítit se do loutky, projekce vlastních pocitů, prožitků do loutky. Zkvalitňování komunikace mezi dětmi, umění vést monolog v přímé řeči, likvidace ostychu a zábran u méně komunikativních dětí zapojovat se aktivně do kolektivu.
- Motivace k integrovaným blokům, motivace v mravní výchově, řečový rozvoj... Loutka je velmi vhodný prostředek k navázání kontaktů s dětmi, které mají jakékoli zábrany s komunikací s dospělým.

- Motivační prostředek, loutka má k dětem blízko, hra na divadlo je velmi baví, rozvíjí svoji fantazii, mluvní projev, trénují paměť, ohleduplnost k druhým.
- Emocionální rozvoj dětí, rozvoj představivosti a fantazie, estetické citění, rozšiřování slovní zásoby, mluvního projevu dětí, aktivizace dětí. Vlastní maňásek, plyšáček - emocionální pouto s domovem, pomůcka při adaptaci dítěte na cizí prostředí... Loutka také podporuje kreativitu, děti více motivuje, vytváří respekt a nové rozměry.
- *Pedagog* – loutka vhodná pro motivaci sdělování informací bez příkazů, dětmi vždy vítána, přijímána kladně. *Dítě* - rozvoj představivosti, zručnosti a rozvoj jazykových dovedností.
- Práce s loutkou vede nejen k rozvoji poznávání, slovní zásoby, vyjadřování a komunikace, ale i k tvořivé činnosti dětí, k rozvoji fantazie a nápaditosti. Mnohdy je pomocníkem i při odbourávání strachu, v roli "diváka" se děti takto setkávají s uměleckými podněty, jsou vedeny k naslouchání, soustředění, zapojení se do děje. Loutky a dramatizace je nedílnou součástí jak pro práci v MŠ, tak pro přirozený vývoj dítěte a je velmi důležitá.
- Loutka rozvíjí představivost a fantazii dětí, pomáhá jim přenést se přes realitu – vyřešit nepříjemné zážitky, konflikty, pobavit se s nezbedou a získat řešení situace - ponaučení. Orientaci v prostoru a čase - posloupnost děje, hlasitý projev (ztráta ostychu). Děti se naučí improvizovat a reagovat na „své“ obecenstvo.
- Vhodná motivační pomůcka, pomáhá při adaptaci, rozvoji slovní zásoby, odosobnění a ztotožnění se s rolí (dítě hraje a mluví za loutku), napomáhá při udržení pozornosti, rozvíjí dětskou fantazii a tvořivost (při hraní divadla i při výrobě loutek z různých materiálů). Práce s loutkou napomáhá rozvoji jemné motoriky a koordinace *ruka x oko*. Vizualizace textu - nácvik zapamatováním, spolupráce dětí, které spoluhrají divadlo - vzájemná ohleduplnost a tolerance, tvořivá improvizace a řešení problémů v roli.

Graf č. 16 – Otázka 16. Máte další komentáře k tématu?

Poslední otázkou se měly učitelky zamyslet nad svou prací a popsat své poznatky z praxe. Zde v některých případech učitelky poukazují i na rodiče, kteří nechávají své děti často sedět u počítačů a televizních pořadů plných násilí. Některé učitelky poukázaly například na figurky z her či televize, kdy nemá hra ani žádný pedagogický smysl, typu oživlý dinosaurus, který nemá osobnost a tudíž není pro dítě ani vhodným „vzorem“. Asi 3 % respondentek uvedla, že u nás není dostatečná nabídka pro další vzdělávání pedagogů v tomhle oboru.

Zde si můžeme přečíst některé poznatky oslovených učitelek:

- Absolventky škol loutky nevyužívají, neznají a nedoceňují jejich funkci, neumí je používat.
- Díky profesorce Alici Mohaplové na SPgŠ v Novém Jičíně, která k výtvarné výchově učila i loutkářství pro MŠ, jsem viděla názorné ukázky kratičkých etud, jak se dá s dítětem komunikovat pomocí loutky. Do současné doby se mi to samé takto přesvědčivě nepodařilo. Profesionální práce s loutkou je něco, co se laik nenaučí ze dne na den. Každá učitelka MŠ by měla mít kurz či by měla absolvovat část výuky hry s loutkou kdykoliv během pracovní kariéry (nejideálněji na SPgŠ či VŠ).
- Dramatizace v MŠ je velkým přínosem, ale po mnohaleté zkušenosti častěji využíváme profesionální loutkové představení, myslím si, že je základem pro kulturní rozvoj dítěte.
- Je škoda, že v dnešní době počítačových her a nesmyslných kreslených pohádek jde loutka stranou (např. Hurvínek a spol. děti zaujme jen tak jednou pohádkou). Více "hltají" oživé dinosaury, Spidermany apod. BOHUŽEL!!! Podle mě je to velké minus rodičů - posadí dítě před cokoliv, hlavně když bude v klidu a nechá v klidu i rodiče. Plánujeme s dětmi návštěvu Divadla Spejbla a Hurvínka, ale je to pro nás velmi daleko. Kdyby tak jezdili za dětmi blíže - alespoň do okresních měst, pak by se to dalo realizovat. Myslím si, že kdyby děti měly možnost si tu velkou loutku, marionetu osahat a blíže se s ní "seznámit", byl by ten *vztah dítě - loutka* zase o něco jiný.

- Někteří loutkáři zapomínají na to, že především musí být znatelný a výstižný ZJEV dané loutky. I v některých moderních animovaných pohádkách často není poznat, zda „koza“ je opravdu koza a ne např. pes. Loutka by měla co jak nejpřesněji kopírovat skutečnou postavu, kterou představuje. Dětem, zvláště předškolního věku je v podstatě jedno, zda k nim promlouvá loutka plošná, marioneta nebo maňásek, ale měla by to být loutka, která má, dle mého názoru, příjemný zjev v obličeji a ne takový, kterého by se od prvopočátku děti bály. Tzn. Karkulka by měla být Karkulka a ne svým zjevem 40letá paní s doposud děsivým životním osudem.
- V dnešní době PC a televize je dramatická výchova velmi málo využívána. Děti hrají divadlo raději samy jako herci. Navštěvujeme divadelní představení z nabídek profesionálních loutkářů. Zdá se mi, že v této oblasti je malá nabídka, např. školení pro učitelky.

Já osobně mohu jen říct, že například s názorem, že Karkulku nemůže hrát 40letá paní, nesouhlasím. Jakákoli postava se dá dobře zahrát a může být pozitivně přijata, pokud je hra dobře zpracovaná. Podle mne také zvířátka nemusí být celým svým tělem tím konkrétním zvířetem, nýbrž stačí pouze základní poznávací znak dané věci, a děti okamžitě pochopí, o kterou postavu se jedná. S tím, že je v dnešní době přemíra počítačových her a častého sezení dětí u televize, musím naopak bohužel souhlasit.

10. Vyhodnocení výzkumu

Z výsledků výzkumu vyplývá, že:

- Ve více než polovině našich mateřských škol působí již zkušené učitelky s více než dvacetiletou praxí.
- Relativně velká část respondentek se o své vzdělání zajímá a snaží se tak pro děti hledat nová východiska. Pozitivní je tedy, že se ve své práci mohou dále zdokonalovat a zlepšovat.
- Ve většině mateřských škol alespoň nějaké loutky mají. Negativní zprávou je však, že už se nestává, aby měla jedna škola více druhů loutek, což je škoda. Část našich učitelů to možná ani nerozlišuje nebo nepovažuje za důležité.
- Učitelky nabízejí dětem převážně hotové loutky, z nichž převládají maňásci, plošné loutky a dokonce i marionety, což může být zarážející vzhledem k tomu, že ovládání marionety je ve většině případů docela náročné.
- V aktivitách, při kterých se loutka využívá, má téměř stoprocentní zastoupení motivace a navození tématu, nejméně však využívají pedagožky loutku při vizualizaci textové předlohy.
- Děti loutka stále zajímá a využívají ji hlavně při spontánních činnostech. Je tedy vidět, že i v dnešní době má dětem loutka stále co nabídnout.
- Přestože většina mateřských škol nemá komplexní loutkové divadlo či dostatečné vybavení pro realizaci dramatické výchovy, je až 70 % učitelek s tímto stavem spokojeno.
- Dramatická výchova není písemně zařazena do školního vzdělávacího programu až v 80 % našich mateřských škol.
- Přestože je v poslední době práce s loutkami opomíjena, pedagožky si uvědomují důležitost loutky a její velký přínos při práci s dětmi.

Na závěr musím sdělit, že jsem trochu podcenila práci učitelek na našich mateřských školách, protože se snaží s loutkami pracovat, využívají je při různých aktivitách a dětem je v rámci možností nabízejí.

Velké procento mateřských škol uvedlo, že samy jezdí do divadel či si zvou hotová divadelní představení. Vzhledem k tomu, že pracuji v divadle, kde používáme loutky, a to především v pohádkách pro děti, navázala bych na to ráda další částí.

ZKUŠENOSTI Z MÉ PRAXE

Jak jsem již v úvodu psala, pracuji jako herečka v divadle Tramtarie v Olomouci. V první řadě bych ráda uvedla, co jsme za divadlo. Divadlo Tramtarie existuje v Olomouci už osm let a je divadlem nezávislého typu, které navazuje na činnost Studia Hořící žirafy spoluzakladatele a kmenového režiséra Davida Drábka. Repertoár našeho divadla tvoří hry současné i klasické, pro dospělé diváky i pro děti. Vždy je však dbáno na autorský přístup a originální zpracování.

Druhou významnou linií jsou právě pohádky pro děti. V tvorbě pro děti se specializujeme na děti předškolního věku a děti z prvního stupně základních škol. Tomu samozřejmě uzpůsobujeme témata i formu zpracování.

11. Pohádka O pračlovíčkovi

Pohádka, která se setkala s největším úspěchem, se jmenuje O pračlovíčkovi. Tu hraje divadlo Tramtarie teprve rok a půl a už se blíží k třísté repríze. Hra čerpá z večerníčka, který byl poprvé uveden v roce 1987. Prostředí pohádky je pravěké a ústřední postavou je pračlovíček. Ten poznává svět kolem sebe – květiny i zvířata. Vyrobí si základní nástroje, naučí se první slova, zacházet s ohněm, ale také pochopí, co je pro jeho život důležité, tedy přátelství a domov.

Hlavního hrdinu hraje živý herec, ale okolní svět je tvořen loutkami. Ty jsou plošné, maňáskové, hůlkové, ale také využíváme i principu předmětného divadla. Tyto všechny druhy loutek tvoří jeden svět. Zde tedy můžeme vidět, že i tato podoba je možná a funguje. Mohu se tedy vrátit k předchozí kapitole na stranu 41, kde mateřské školy píší, že mají jen některé druhy loutek. To je podle mne opravdová škoda.

Základním inscenačním principem je skutečnost, že pračlovíček svět kolem sebe nezná, stejně jako dětský divák. Společně tedy objevují zákonitosti a vlastnosti pravěkého světa. Hlavní hrdina nemluví a to dává dětem prostor projevit se – poradit človíčkovi, vysvětlit nastalý problém, vyslovit správné řešení atd.

Děj se posouvá i na základě této komunikace dětí a pračlovíčka. Divadlo využívá i prvky antiiluzivního divadla. Jde o přiznanou hru, kdy je loutkoherce přiznán a je na jevišti vidět společně s loutkou. To vše přijímají děti jako jeden svět. Nemají problém s odlišováním loutkoherce od loutky.

Dalším z principů je uvědomování si vlastností věcí na scéně. Například dva druhy ovoce mají jinou chuť, vůni i barvu. Oheň, jenž je principem předmětového divadla, zase pálí a je potřeba ho rozdělat za pomoci jiskřiček. Na scéně se objevují také dvě zvířecí postavy – kočka a opice, které človíčka víceméně provázejí celým dějem a které ztvárňují další dvě herečky. Na rozdíl od televize se zde dětem dává prostor ke komunikaci, divadlo je tedy interaktivní.

Mnohokrát jsou pohádky divadla Tramtarie první zkušeností dětí s divadlem. Vidíme však při představeních, že i tříleté děti skvěle reagují a loutky inscenaci jedinečně prospívají. Většinu představení jsem sama odehrála a hra mne i díky těmto pozitivním reakcím velice baví. Vnímáme zde různé odlišnosti ve vnímání dětského diváka. Ať už jde o představení v mateřských školách ve městě či na vesnici, kde jsou diváky pouze děti a nemají zábrany se projevat, anebo jestli jde o návštěvu našeho divadla, kde jsou děti za přítomnosti rodičů. Pohádka baví i dospělého diváka a je úspěšná jak u nás v České republice, tak i v zahraničí. Principy interakce jsou přínosné jak pro herce, tak především pro děti. Na rozdíl od některých televizních pohádek, které „naservírují“ dané situace dětem pod nos, divadlo zapojuje i dětskou fantazii. V roce 2010 získala tato inscenace cenu za nejlepší pohádku roku na festivalu Popelka v Rakovníku a věřím, že s ní potěšíme další a další diváky.

Na základě svých zkušeností mohu říci, že i ty nejmenší děti obecně přijímají loutkové divadlo velmi pozitivně. Dětem nezáleží na tom, na jakém druhu loutek je inscenace založena. Stejně kladně vnímají jak tradiční maňásky či marionety, tak i loutky plošné, javajky a jakékoli jiné druhy. Naprosto nemají problém s pochopením a vnímáním příběhu, když se v jedné pohádce objevuje více rozlišných druhů loutek. Důležitým zjištěním je také skutečnost, že dětský divák zcela přirozeně přijímá i prvky antiiluzivního divadla. V současné době je trendem,

že inscenační týmy tvoří dětská představení interaktivní, tzn., že se přímo počítá s tím, aby se děti do těchto představení samy zapojovaly. Je to právě interaktivita, která je hlavní kvalitou divadla oproti televizní produkci. Loutkové divadlo přispívá k všestranné výchově dětí, prohlubuje jejich znalosti a má také velký význam pro jejich citovou i estetickou výchovu. I díky tomu si divadlo získává dětského diváka lépe než televizní pořady.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit, zda a do jaké míry se v českých mateřských školách loutky využívají, jakými typy loutek školy disponují a jakým způsobem s nimi pracují. Také jsem chtěla vyvrátit či potvrdit moji domněnku, že je v dnešní době loutka pedagogie opomíjena.

Hlavním zdrojem pro tuto práci mi byly knihy Evy Machkové (*„Jak se učí dramatická výchova“*, *„Metodika dramatické výchovy“* a *„Úvod do studia dramatické výchovy“* a *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*), Silvy Mackové (*„Dramatická výchova“*), dále Pavla Pavlovského (*Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*), Josefa Valenty (*Metody a techniky dramatické výchovy*), Ludka Richtera (*„Od předmětu k loutce, od loutky k divadlu“*) a Henryka Jurkowského (*„Magie loutky“*). Vycházela jsem také z výsledků mého výzkumu, zabývajícího se využíváním loutky v našich mateřských školách. Podle mého názoru je již v dnešní době dostatek literatury zabývající se loutkou a jejím využitím. Záleží však jen na pedagogovi, zda ji využije a bude z ní čerpat pro svou práci s dětmi.

Oproti mému předpokladu je jistě pozitivním výsledkem výzkumného zjištění, že téměř ve všech mateřských školách se loutky vyskytují a velké procento pedagožek s nimi pracuje a že je téma „práce s loutkou“ zajímavé. Značné množství respondentek se v tomto oboru dále vzdělává, má s touto prací jisté zkušenosti a také názor na ni.

Negativním zjištěním je skutečnost, že většinou mateřské školy disponují pouze jedním druhem loutek. Často se jedná o maňásky či jednoduché prstové loutky. Chybí tedy více druhů loutek a přichází se tak o možnost srovnávání a kombinování jejich možností, kde děti přicházejí na to, co umí takhle loutka a neumí ta druhá, zkoušejí jejich pohyby, gestiku atd.

Velkým záporem je absence vlastní výroby loutek, čímž se přichází o spoustu důležitých motivací ke hře. Vztah k loutce, možnost ovlivnit její podobu, schopnosti.

Z výzkumu vyplývá, že se loutky využívají především k zabavení dětí a k hraní loutkového divadla, což je podle mne málo. A to z toho důvodu, že se dají loutky využít při mnoha dalších činnostech – jako je vysvětlování různých společenských problémů, pomoc dítěti při ostychu, navazování kontaktu s ostatními dětmi i s učitelkou. Loutka může působit terapeuticky, pomoci při řešení složité situace či konfliktu a také může přispět k celkovému rozvoji dítěte, k jeho fantazii, slovní zásobě, jemné motorice atd.

Doporučovala bych, aby učitelky mateřských škol pracovaly s více druhy loutek, aby byly děti díky práci s nimi schopné lepší komunikace a aby docházelo k rozvoji jejich slovní zásoby, imaginace a kreativity. Velice zajímavou činností, která je pro děti také důležitá, je samotná tvorba loutky. Proto by měl učitel s dětmi alespoň jednu loutku vyrobit a následně ji pak i „oživit“. Dítě si nejen zdokonaluje jemnou motoriku, ale zároveň tak dochází k propojení výtvarné, hudební, literární i dramatické složky, kdy dáváme loutce pohyb. Loutky by měly být nedílnou součástí činností v mateřské škole a tato má bakalářská práce by mohla pedagogům posloužit i jako inspirace při práci s dětmi.

Resumé

Práce se zabývá loutkou jako důležitou součástí práce s dětmi a jejím využitím v mateřských školách v České republice.

Teoretická část obsahuje důležité pojmy, týkající se loutky i dramatické výchovy v mateřských školách. První kapitola Loutka popisuje základní dělení loutek. Další kapitola se věnuje možnostem práce s loutkou. Dále navazují kapitoly Hra, Dramatická výchova, jež popisuje principy dramatické výchovy a nabízí témata pro práci učitele v mateřské škole. Poslední kapitola teoretické části se zabývá osobností pedagoga.

Ve výzkumné části je pomocí výzkumu zjištěna míra používání loutky v našich mateřských školách, její využití a zájem o loutku jak pedagogy, tak dětmi.

Praktická část přibližuje činnost divadla Tramtarie, které se zabývá i loutkovými představeními pro děti. Je zde popsána důležitost divadla a především loutky pro dětského diváka, využití loutek divadla Tramtarie a reakce dětí na ně.

Summary

The thesis looks at a puppet as an important instrument for working with children and at its use in kindergartens in the Czech Republic.

The theoretical part contains important concepts related to puppets and dramatic education in nursery schools. The first chapter Puppet describes the basic subdivision of puppets. The next chapter highlights different options for working with a puppet. What follows is the chapter Game and then Dramatic education, which deals with the principles of dramatic education and offers themes for the work of teachers in nursery schools. The last chapter of the theoretical part deals with the personality of an educator.

Having conducted empirical research, the research part attempts to identify to what extent our nursery schools use the puppet, its utilisation and also interest taken by both the educators and children.

The practical part discovers activities of the Tramtarie Theatre, which also deals with puppet performances for children. Here is described the importance of theatre and puppets for the children audience, Tramtarie theater uses and reactions of children to them.

Použité informační zdroje

MACKOVÁ, S. *Dramatická výchova*. 1. vydání, Brno: Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2004, 214 s. ISBN 80-85429-93-4.

MACHKOVÁ, E. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: IPOS ARTAMA, 1998. STD - Sdružení pro tvořivou dramaturgii, 1998, 199 s. ISBN 80-7068-103-9 (IPOS), 80-901660-3-2 (STD).

MACHKOVÁ, E. *Jak se učí dramatická výchova - didaktika dramatické výchovy*. 2. vydání, Praha: Divadelní fakulta akademie múzických umění v Praze, 2007, 223 s. ISBN 978-80-7331-089-9.

PAVLOVSKÝ, P. *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. 1. vydání, Praha: Libri, Národní divadlo, 2004, 348 s. ISBN 80-7277-194-9 (Libri), 80-7258-171-6 (Národní divadlo).

RICHTER, L. *Od předmětu k loutce, od loutky k předmětu*. Praha: IPOS ARTAMA a Dobré divadlo dětem, 1997, 55 s. ISBN 80-7068-097-0.

JURKOWSKI, H. *Magie loutky. Skici z teorie loutkového divadla*. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1997, 287 s. ISBN 80-902482-0-9.

VALENTA, J. *Metody a techniky dramatické výchovy*. 1. vydání, Praha: Grada, 2008, 352 s. ISBN 978-80-247-1865-1.

ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezměněné vydání, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003, 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.

MIŠURCOVÁ, V. *Hra a hračka v životě dítěte*. 1. vydání, Praha: SPN, 1980, 143 s.

MERTIN, V.; GILLNEROVÁ, I. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vydání, Praha: Portál, 2003, 230 s. ISBN 80-7178-799-X.

RICHTER, L. *Praktická dramaturgie v kostce*. 1. vydání, Praha: Dobré divadlo dětem, 2003, 60 s. ISBN 80-902975-1-X.

MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. 1. Vydání, Praha: Grada, 2005, 182 s. ISBN 80-247-0870-1.

PRAŽÁKOVÁ, D. *Základy práce s loutkou*. Ostrava: Krajské kulturní středisko, 1979, 17 s.

HEJHALOVÁ, V. *Práce s loutkou v jeslích a dětských domovech*. 3. vydání, Brno: 1988, 89 s.

MACHKOVÁ, E., et al. *Malý průvodce dramatickou výchovou v mateřské škole*. 1. vydání, Praha: IPOS ARTAMA, 1992, 40 s. ISBN 80-7068-047-4.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vydání, Praha: Portál, 2005, 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

ANTOCH, J.; VORLÍČKOVÁ, D. *Vybrané metody statistické analýzy dat*. Praha: Academia, 1992, 279 s. ISBN 80-200-0204-9.

BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentů podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 - Citace: metodika a obecná pravidla. Verze 3.3* [online].

BUDÍNSKÁ, H. *Ať si už děti mohou naše děti ve své škole !hrát!*. 1. vydání, Praha: IPOS ARTAMA ve spolupráci se Sdružením pro tvořivou dramaturgii, 1992, 35 s. ISBN 80-7068-0407.

POLZEROVÁ, E. *Pohybová příprava (Příprava dětí mladšího školního věku) jako součást dramatické výchovy*. 1. vydání, Praha: IPOS ARTAMA, 1995, 24 s. ISBN 80-7068-068-7.

MACHKOVÁ, E. *Metodika dramatické výchovy – zásobník dramatických her a improvizací*. 7. rozšířené vydání, Praha: ARTAMA, 1993, 155 s. ISBN 80-7068-041-5.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník pro učitelky mateřských škol	65
Příloha č. 2: Plakát pohádky O pračlovíčkovi	69
Příloha č. 3: Anotace pohádky O pračlovíčkovi	70
Příloha č. 4: Recenze pohádky O pračlovíčkovi	70
Příloha č. 5: Foto: Reakce dětí na Pračlovíčka – Lucemburk, květen 2011	71
Příloha č. 6: Foto: Inscenace O pračlovíčkovi	71
Příloha č. 7: Foto: Pračlovíček mezi dětmi – Brusel, květen 2011	72

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník pro učitelky mateřských škol

Vážená paní učitelko, vážený pane učiteli,

jmenuji se Dagmar Rybářová a jsem studentkou Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Obracím se na Vás s žádostí o vyplnění tohoto dotazníku, který se zabývá využitím loutky v práci učitele v mateřské škole.

Dotazník a jeho výsledky poslouží výhradně k účelům výzkumu, který je součástí mé bakalářské práce. Všechna data jsou anonymní a nebudou zneužita ani použita jinak, než pro účely tohoto šetření.

Dagmar Rybářová

1) Jste muž X žena

2) Jaký je Váš věk?

- a) do 25
- b) 26-35
- c) 36-45
- d) 46-55
- e) 56 a více

3) Jaký obor jste vystudoval (a), popřípadě studujete, na vysoké škole?

.....
.....

- 4) Jaká je délka Vaší pedagogické praxe?**
- a) 0
  - b) 1-5
  - c) 6-10
  - d) 11-15
  - e) 16-20
  - f) Více než 21 let
- 5) Zatrhněte prosím, na jakém typu školy učíte?**
- a) mateřská škola ve velkém městě
  - b) mateřská škola v malém městě
  - c) mateřská škola na vesnici s jednou třídou v ročníku
- 6) Máte ve Vaší mateřské škole k dispozici loutky?**
- 7) Jestli ano, jaké typy loutek?**
- a) plošné
  - b) marionety
  - c) maňásky
  - d) jiné - jaké:.....
- 8) K jakým aktivitám loutky v pedagogické praxi využíváte?**
- a) hra divadelního představení
  - b) hra s loutkou jako motivace k tématu
  - c) jako názorná pomůcka
  - d) vizualizace textové předlohy
- 9) Užívají děti ve Vaší mateřské škole loutky? Pokud ano, tak:**
- a) při řízené činnosti (hraní divadla)
  - b) při spontánní činnosti
  - c) děti se samy účastní loutkového představení jako herec

10) Má Vaše mateřská škola další vybavení pro realizaci dramatické výchovy (např. komplexní loutkové divadlo)? Prosím, rozepište:

.....
.....

11) Považujete vybavení mateřské školy v této oblasti za dostatečné pro Vaši práci?

.....
.....

12) Které podoby loutek využíváte?

- a) hotová
- b) zástupná
- c) imaginární
- d) vlastní dětská
- e) jiné - které?

.....

13) Absolvovali jste někdy nějakou formu vzdělávání v oblasti loutkového divadla nebo dramatické výchovy?

Prosím, vypište, jakou:

.....
.....

14) Je u Vás na škole dramatická výchova samostatným prvkem v tematickém bloku ŠVP – je zde písemně vystihnuta?

.....

15) V čem spatřujete přínos práce s loutkou v prostředí mateřské školy?

.....
.....
.....

16) Máte další komentáře k tématu?

.....
.....
.....
.....

Děkuji za Vaši trpělivost a Váš čas věnovaný vyplňováním tohoto dotazníku.

S přáním pěkného dne,
Dagmar Rybářová.

Příloha č. 2: Plakát pohádky O pračlovíčkovi

DIVADLO TRAMTARIE
LVĚDÍ POHÁDKY

O PRAČLOVÍČKOVĚ

Báječný výlet do světa dinosaurů, dinosaurů, ptakoještěřů a ptakoještěřek. Trochu poučné, ale hlavně pořádně veselé vyprávění o tom, jak pračlovíček postavil první domeček, jak musel objevit, k čemu je dobrý oheň, jak vyzrál nad tygrem a jak zjistil, že ve dvou jde všechno líp.

Divadlo
TRAMTARIE
www.divadlotramtarie.cz

Divadlo Tramtarie, Hynaisova 11, Olomouc
Rezervace vstupenek na tel: 777 703 946 nebo na info@divadlotramtarie.cz.
Předprodej vstupenek: Informační centrum v podloubí radnice
Pokladna divadla je otevřena půl hodiny před představením

Divadlo Tramtarie děkuje za dotace na provoz Statutárnímú městu Olomouc, Olomouckému kraji a Ministerstvu kultury ČR.

Příloha č. 3: Anotace pohádky O pračlovíčkovi

Báječný výlet do světa dinosaurů, dinosauric, ptakoještěřů a ptakoještěrek. Trochu poučné, ale hlavně pořádně veselé vyprávění o tom, jak pračlovíček postavil první domeček, jak musel objevit, k čemu je dobrý oheň, jak vyzrál nad tyranosaurem a jak zjistil, že ve dvou jde všechno líp. Premiéra: 21. 3. 2010.

Pohádka O pračlovíčkovi měla již přes 250 repríz a má za sebou evropské turné po Belgii, Lucembursku a Německu. V roce 2011 získala cenu diváků na prestižním festivalu divadel pro děti Dítě v Dlouhé, který pořádá Divadlo v Dlouhé Praha. Účastnila se mezinárodní přehlídky Jiráskův Hronov 2011. V roce 2010 vyhrála celostátní přehlídku divadla pro děti Popelka Rakovník 2010.

Příloha č. 4: Recenze pohádky O pračlovíčkovi

Nejlepší inscenace a nejlepší herecký výkon. To jsou úspěchy, kterých dosáhlo olomoucké Divadlo Tramtarie s pohádkou O pračlovíčkovi na celostátní přehlídce amatérských divadel pro děti v Rakovníku. A s nimi je spojeno také doporučení k účasti na přehlídce pro ochotníky nejprestižnější - Jiráskově Hronovu.

Porotci na rakovnické Popelce, jak se tamní divadelní přehlídka nazývá, na Pračlovíčkovi velmi kladně hodnotili zejména téma inscenace, režijní přístup a ztvárnění scény. Představitel hlavní role Martin Dědoch nakonec získal ocenění pro nejlepší herecký výkon, celá pohádka byla oceněna jako nejlepší inscenace pro děti letošního roku a vysloužila divadlu i doporučení na nadnárodní přehlídku Jiráskův Hronov.

„Pro neprofesionální divadla jsou celostátní přehlídky nejvyšší metou. Pohádky hrajeme dlouho a rádi, takže pro nás toto ocenění znamená hodně," řekl pro Olomoucký deník režisér Pračlovíčka Vladislav Kracík, jež je podepsán i pod dalšími úspěšnými pohádkovými kusy v repertoáru divadla - Polizanicí malé čarodějnice a Pohádkou o mašinkách.

(Radka Spurná - regionální koordinátorka - redaktorka, kraj Olomoucký;
<http://www.nicm.cz/node/9844>)

Příloha č. 5: Foto: Reakce dětí na pračlovíčka – Lucemburk, květen 2011

Příloha č. 6: Foto: Inscenace O pračlovíčkovi

Příloha č. 7: Foto: Pračlovíček mezi dětmi – Brusel, květen 2011

